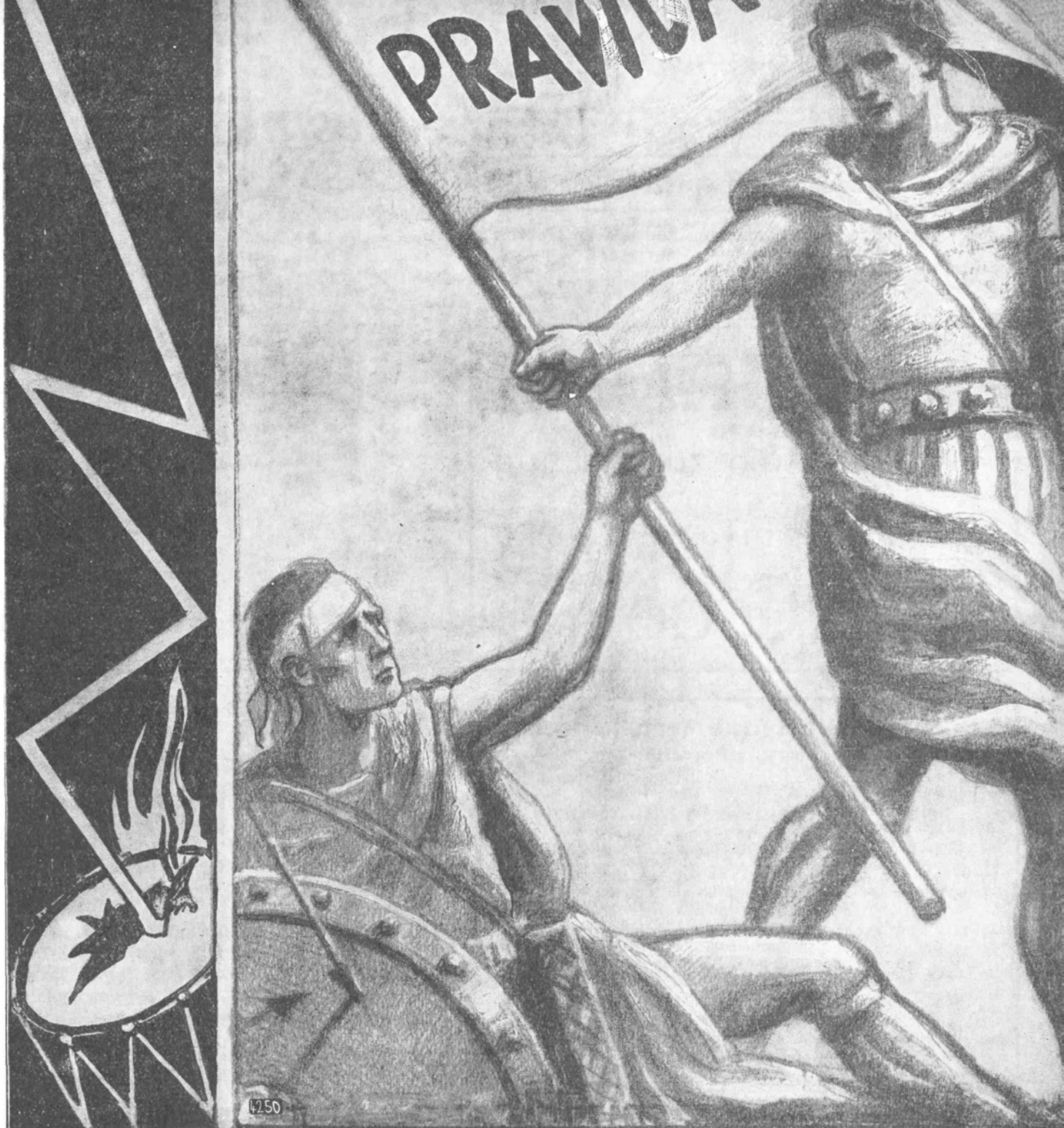

POŠTNINA
PLAČANA V
GOTOVINI

4.

Vzajemna Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIJA

IZHAJA MESEČNO ~ APRIL 1938 ~ LETO II.

Splošno konzumno društvo „Posavje“
Zagorje ob Savi r. z. z. o. z.

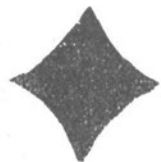
*prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in
prvovrstno blago po najnižjih dnevnih cenah. Član lahko postane vsak,
ki plača Din 250 vpisnine in Din 50 — društvenega deleža. Pristopajte
k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček.*

Sodrug, sodružica, ali sta že plačala list?

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. —
Zadružne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugi
kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

ZDRAVJE

potom zdravih nog

proti spomladi dobre

KARO-čevlje

Konzumno društvo za Meziško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3. Poštni čekovni račun 12.048.
Telefon interurban št. 5. Brzjav: Kodes Prevalje.

Osrednja pisarna in centralno
skladišče v Prevaljah

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj,
Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih zadrugnih domov v
Meziški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih
cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene
podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja
se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse
ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Slovenska narodna podporna jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna
zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša za-
vzgojalnica za življenje, bolezni, poškodbe itd.
— Postuje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima
približno 50.000 članov v obeh oddelkih
in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

Premoženja nad 6.000.000 dolarjev

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Največji slovenski denarni zavod

Mestna hranilnica ljubljska

ima lastnih rezerv okoli
Din 25.000.000.—.

Nove in oproščene vloge
Din 195.900.000.— so vsak
čas izplačljive brez vsake
omejitve. — Za vse obveze
hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z., — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugo gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež
Din 100.—. Sodruzi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Orožnova ulica 2

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice
in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje.
Za vse obveznosti jamči mestna občina mari-
borska z vsem svojim premoženjem in vso
davčno močjo.

Novc vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

Ustanovljena 1862

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo
bogato zalogo strokovnih in zabavnih
knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij
za petje, klavir in druga glasbila. Knjige
in časopise, v zalogi se ne nahajajoče,
dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Ljubljana, Miklošičeva 16 - Tel. 31-33

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti«
plačajo društva po din 150 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Ciril Štukelj, knjižnica Delavske
zbornice, Ljubljana. Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

KIMAVCI

Ameriški »Cankarjev Glasnik« piše:

Ljudje, ki nimajo v svojem slovarju besede »ne«, so v sedanjem času zelo važni, kajti kaj bi počeli diktatorji po vseh krajih sveta, če ne bi bilo dosti kimavcev, katerih vratovi se znajo pripogibati le naprej, ne pa tudi na stran? Seveda, zanikavanje je postalo nevarno, odkar dovoljuje diktatura le enostransko, eno politiko, eno misel, sploh vse le po eno in se vse, kar je različno od »enega« smatra in obsoja kot zločin.

Da, kimavec — tukaj bi mu rekli »Yesman« — menda še nikdar ali pa vsaj že dolgo ni bil v taki veljavi kot sedaj. Vprašanje je le, koliko je kimanja prostovoljnega, koliko prepričanega in koliko prisiljenega. Da pa tudi tam, kjer je enotnost navidezno popolna, ni vse samo odobravanje, kažejo neprestane osebne izpremembe, bežanje v tujino, špiceljstvo in ovađuštvo, tožbe in procesi in eksekucije po deželah, v katerih vlada diktature. Samodržci

so v tem pogledu vedno kratkovidni, ker sicer ne bi izkušali doseči, kar je nemogoče. Še nikdar niso bile vse misli pod enim klobukom in nikdar ne bodo. Če pa morajo biti nasprotja, je v vsakem režimu bolje, da se pokažejo, kakršna so, kot da bi se morala skrivati. Edino, če misli diktator le na svojo osebno moč in mu čisto nič ni ni mar, kaj pride, kadar njega več ne bo, je brezobzirno zatiranje vsake opozicije razumljivo.

Le, če so fraze o njegovem patriotizmu, o ljudski blaginji, o bodočnosti države zlagane, se more razumeti njegov strah pred vsako kritiko in vsem, kar bi se mogel naučiti iz nje. Kdor ima program in cilje in resno veruje vanje, je kritičen sam napram sebi, vedoč, da se vsak človek lahko moti in ker več oči več vidi in več glav več misli, pozdravlja kritiko, prihajajočo od drugih, pa sprejme, če najde v njej kaj dobrega in vedno lahko odklanja, kar misli, da ni prav.

Po tem se da sklepati, da diktature, ki bombastično deklarirajo o slavni bodočnosti, v resnici ničesar ne store za bodočnost, kot to, da bo morala pospravljati razvaline in smetje, ki bo ostalo za njimi. To pa bo ponajveč naloga za tiste, ki se znajo tudi postaviti in reči »ne«, kadar je treba. Kimavci bodo zopet sledili.

Ta vrsta ljudi, katerih je očitno veliko število, je postala tako zanimiva, da se je znanost začela baviti z njimi bolj kot prej. Seveda, znanosti so vse vrste ljudi zanimive in ji morajo biti. Prav za prav ni zelo dolgo, da posveča človeku več pažnje ne le z ozirom na njegovo anatomijo, ampak tudi v psihološkem pogledu, v njegovih družabnih odnosajih in v njegovih raznih funkcijah. Vse te panoge znanosti, psihologija, psihanaliza, sociologija itd. so še razmeroma mlade in vsi rezultati njihovih raziskavanj niso še popolnoma zanesljivi; lahko se pa vendar spoznavajo razlike med tem, kar je dognano, in tem, kar je samo še teorija, podprta z mnogimi znamenji, a ne še zadostno dokazana. Tudi na tem polju se ne doseže nič zanesljivega brez eksperimentov in tako so med drugim tudi kimavci postali predmet preizkušenj in raziskav.

Dognali so, da so nekateri ljudje rojeni za pritrdjevalce. Zakaj je tako, ne more še nihče povedati; morda se dobi sčasoma odgovor tudi na to vprašanje. Ni pa rečeno, da morajo taki ljudje vse svoje življenje ostati kimavci; v mladosti je največ prilike, da se iznebe te lastnosti, če jo pravočasno spoznajo in

imajo voljo, da se je rešijo. Tudi se ne more reči, da so taki ljudje vedno bolj slabega uma, manj inteligentni, manj pogumni od drugih. Včasih je prav nasprotno. Edino, kar se more po dosedanjem preučevanju zanesljivo trditi, je to, da so bolj podvrženi sugestijam drugih kot ljudje, ki vedno slede svojemu prepričanju, prav tako, kakor so nekateri ljudje bolj podvrženi hipnozi od drugih. In pokazalo se je tudi, da je kimavec mnogo več na svetu kot samostojno nastopajočih ljudi.

Do tega zaključka bi sicer tudi navaden človek lahko prišel, zlasti če opazuje ljudi, kadar nastopajo v večjih skupinah. Pojdite na Coney Island, na kakšen okrajni sejem ali pa do kateregakoli zabavišča, pred katerim se zbira radovedna množica. Pred enimi vrati pripoveduje kričar neverjetne čudeže, ki jih lahko vidite v šotoru »le za deset centov«, pred drugimi stoje tri »odaliske« s prisiljenim smehljanjem na ustnih; neštetokrat so bili ljudje že razočarani v takih prostorih, toda tukaj kričarjeva vaba, tam poze »orijentalških« deklin so sugestivne, nekateri posegajo v žepe in stopajo proti blagajni, drugi se namrdnejo in odidejo; prvih je navadno več kot drugih in lastnik »muzeja« ve, da je navadno tako, zakaj če ne bi bilo, ne bi mogel zvabiti v svoje podjetje dovolj ljudi, da bi si kupil kosilo. Najbrže bo večina zopet razočarana, toda prihodnjic jo zopet premami bombastična reklama drugega kričarja. Prav tako so jih razočarali njihovi predstavniki v parlamentu, župan, stranka, kateri so dali svoje glasove, ampak kadar pride isti kandidat, kateremu so bili posvetili toliko kletvic, da si je hudič mencial roke, pa jih nagovori kakor svoje vsakdanje tovariše, pove nekoliko starih dovtipov in obljubi nekoliko gor in nekoliko dolin, če bo zopet izvoljen, ne morejo reči »ne«, pa zopet glasujejo zanj. Če ne bi bilo tako, bi morale biti nekatere stranke že tako mrtve kakor očak Abraham, pa vendar še žive in vodijo volilce uspešno za nos.

Med onimi, ki so študirali to stran človeškega značaja, je kalifornijski profesor Warner Brown in nekateri njegovih eksperimentov so tako zanimivi, kakor so enostavni. Postavil je na primer trinajst enakih steklenic na mizo. V vsaki je bila kakšna tekočina. V prvi ji je bil primešan alkohol, druga je dišala po meti, tretja pa po zimzelenu. V vseh ostalih je bila navadna voda. Ljudem, s katerimi je delal poizkuse, je dajal najprej prve tri steklenice pod nos, potem pa ostale. Vprašal je: »po čem diši to?«

Seveda, če bi bil vprašal, ali diši to po čem, bi bil rezultat drugačen. Ker pa je bila v njegovem vprašanju sugestija, da je v vsaki steklenici kakšna dišava, je velika večina tudi v čisti vodi našla alkohol, meto ali pa zimzelen. Pod vplivom njegovega vprašanja so sprejeli dišave, katerih ni bilo. Prikimali so, dasi bi jim bil moral nos povedati, da je bilo njegovo vprašanje napačno. Le nekoliko jih je odgovorilo, da v desetih steklenicah nič ne diši. Enak je bil rezultat, ko jim je zavezal oči, jim rekel, naj iztegnejo roke, tako da bodo dlani obrnjene navzgor in je potem spuščal na nit navezan in otežen zamašek tako, da se je po vrsti dotikal njihovih prstov. To je storil štirikrat, potem je pa vzel navaden zamašek namesto oteženega in ga enako spustil na prste, vprašujoč, ali čutijo težo. Večina jo je čutila, dasi navaden zamašek nima nobene teže; le manjšina je odgovorila, da so pač čutili dotik, ne pa teže. Ob drugi priliki je prinesel veliko skledo, ki je bila navidezno polna žer-

ljavice, pa je vprašal vsakega, ali čuti vročino; večina jo je čutila, oziroma rekla, da jo, četudi je bila žerjavica le umetna in ni mogla dajati nobene vročine od sebe. Prav tako je bilo, ko je svoji družbi pokazal sveženj električnih žic, izvlekel eno, navidezno odprl strujo in se z žico dotaknil roke zdaj enega, zdaj drugega. Večina je na njegovo vprašanje odgovorila, da so čutili električni udar, dasi je bilo to nemogoče, ker ni bilo v žici nobene elektrike sploh. Tudi tukaj je le manjšina ostala tako samostojna v mišljenju, da je odgovorila po pravici, da ni čutila nič.

Včasih se kakšen zdravnik, poznavajoč svoje paciente, posluži metode, osnovane več ali manj na enakih predpostavkah. Namišljenih bolnikov se nikdar ne manjka; pravijo, da jih je med ženskimi več kot med moškimi. Če bi zdravnik enostavno dejal: »nič vam ni«, ne bi to nič pomagalo, zakaj tak pacient bi le mislil, da ta zdravnik nič ne razume, pa bi nadlegoval druge, dokler ne bi našel nekoga, ki bi sočustvoval z njim. Zato mu prvi, ki ve to, pritrdi, da je bolan, mu nameša kakšno »zdravilo«, predpiše, kako je mora jemati, pa mu obljubi, da bo — recimo — v dveh tednih zdrav. Ko poteče ta čas, ga naravnost vpraša: kajneda vas je to ozdravilo? Navadno ga je,

če tudi ni bilo zdravilo nič drugega kot sladkorna voda. — Včasih je zdravnik, včasih božja pot, včasih kakšen »čudodelnik«.

Nekateri so podvrženi le sugestiji kakšnega posameznika, drugi prikimavajo vsakemu, če ga smatrajo za višjega, zelo sugestivno pa vpliva masa. Zato je mogoče, da sodelujejo pri kakšnem linčanju ljudje, ki sami ne bi mogli dati človeku klofute, med podivjano drhaljo pa tudi oni podivjajo.

Če človek, dokler ni prepozno, spozna, da je kimavec, se lahko pozdravi, bodisi sam, bodisi v težjih slučajih s pomočjo psihologa. Seveda je treba predvsem trdne volje, dolgotrajnega opazovanja samega sebe in straženja. Pred vsako pritrditvijo mora pretehtati vse okoliščine in če spozna, da bi po pravici moral reči »ne«, mora reči tako brez obzira na prikupitev ali na zamero. Tako mora kritično paziti nase, dokler ne čuti, da se je otesel kimanja.

Kimavci so lahko dobri ljudje, ampak na poti človeškega napredovanja so cokla in nihče, komur je boljša bodočnost našega rodu in svoboda pri srcu, jih ne more biti vesel. Naloga našega prosvetnega dela je, da zmanjšujemo število kimavcev in vzgajamo misleče ljudi.

Mrdančev maček

Ivan Molek

Lojz Mrdanc je umrl natančno ob štirih zjutraj v Clevelandu, Ohio, in v istem hipu je splahutal v nebesa. Preden se je Lojz Mrdanc zavedel, kaj se je z njim zgodilo, se je že znašel v stranski ulici Nebeškega mesta, a tudi stranska ulica je bila razsvetljena brez žarnic in potlakovana s samimi dvajsetdolarskimi cekini.

Nu, zdaj je konec vseh teh nesrečnih skrbi, si je čestital Mrdanc, nato pa je začuden obstal. Kam pa sem prav za prav namenjen? — se je vprašal. Nebeško mesto je velikanska vas. Aha! — je pomislil — med Slovence moram priti najprvo, med naše Clevelandčane in Ivana Cankarja moram videti! Re-vež najbrže še ne ve, kako lep spomenik smo mu postavili v metropoli...

Mrdanc mrda in maha po zlati ulici, a kmalu se naveliča te uličice, čeprav se mu zdi lepa ko oltar pri sv. Vidu. In še nekaj ga dirne. Nikogar ne vidi, nikogar ne sreča. Čudno! Mar je on sam v nebesih? Brž ga obsenči nova misel, ki mu pove, da se je on, Lojz Mrdanc, priklatil v nebesa zgodaj zjutraj, torej ob uri, ko nebeščani še spe spanje pravičnega, ko še smrče.

Morda pa so že kje pokonci, mu pade v bučo in Lojz zavije v glavno ulico, ko pritolče do prvega ogla. Pred njim se odpre široka ulica, tlakovana s samimi biseri in dijamanti, ki se blešče ko sto lun. Lojza je kar v oči zapeklo in začel je nervozno mežikati. Pa to ni trajalo dolgo. Enkrat, dvakrat potegne z roko preko oči in prilagodi se skrivnostni nebeški svetlobi. Ali ni to komodno? V nebesih ne sme biti nobene neugodnosti, mu pravi srečna misel. Lahko gledaš v sonce kolikor hočeš in luno trkaš ti, ne pa ona tebe! ... Tako je! Lojz si je prikimal, da bo tako.

Tedaj zazija in debelo pogleda. Pogleda drugič. Ni se motil Na ulici, nedaleč od njega, je človek v ohlapni beli halji; dolgo metlo ima v roki in počasi, silno počasi — kakor da je na zemlji delal sedem let pri WPA — pometa biserno dijamantno cesto. Njegov obraz pa je čokoladne polti, glava je čokoladna in roke, ki drže metlo, so čokoladne. Zamorec! Pravi črnc!

— Vrag me jaši! je ušlo Mrdancu skoro na glas, v tistem trenutku je pa domala onemel groze. — Ježeš, Ježeš! se po- toži svoji Vesti, ali lahko kolnem tudi v nebesih?

— Lahko, mu odgovori Vest, saj imaš prosto voljo...

Vidiš, Lojz Mrdanc, tvoja prosta volja bo zmirom s teboj in lahko se je poslužiš, kadar koli hočeš, toda pazi na posledice! — Čim zlorabiš prosto voljo, boš za kazen poretal nebeške ulice in kidal nebeške gnojne jame... Pa tudi zaprt si lahko...

Tako je Lojzu govorila njegova čuječa Vest in revež je spoznal, da skrbi še ni konec. Narobe: zdaj je šele začetek! Lepi časi se mu obetajo! Nu, sreča je, da ga zdaj nihče ni slišal; ulice Nebeškega mesta pa še nimajo ušes...

Nekoliko potolažen, ker se je srečno izmotal iz prve pasti, nameri Lojz korak proti črncu, ki je gotovo nebeški grešnik, ker drugače ne bi pometal ulic tako zgodaj zjutraj.

— Dobro jutro, pometać ga pozdravi kolikor mogoče pri- jazno v angleščini. Lojzu se ni moglo sanjati, da bi ga pozdravil kako drugače. Slovenec govori s Slovencem le sloven- sko, s tujcem v Ameriki pa angleško. Kako drugače, prosim vas! In v nebesih ne more biti nič drugače.

Črnc ga pogleda in odzdravi malomarno v znamenje, da ga dobro razume.

— Priden si, priden. Tako zgodaj na delu.

— Hihi, Vidim, da si tudi ti priden... Če laziš ob tej uri naokoli, da bi kaj ukradel — pazi se, da te ne zaloti Majkov čuvaj! Potem boš tudi ti pometal.

— Oh, prosim, črni brat, jaz sem komaj prišel z zemlje, iz Clevelanda, Ohio... In kaj slišim! Ali so tudi v Nebeškem mestu tatovi? Kdo pa je Majkov čuvaj?

— Oho, greenhorn! Saj se ti pozna, hihihi! — Zakaj ne bi bili tatovi tudi v nebesih? Bog oča je ustvaril vse ljudi, tudi tatove, cigane in podlasice! Poglej mene. Ukradel sem Wood- rowu Wilsonu kokoš in za kazen zdaj pometam. Mistah Wil- son ima imenitno vilo v Nebeškem mestu in čez tisoč glav kokoši... Nisem bil previden in zdaj imam... Majkov čuvaj me je vlovil kar na lepem. Majk je vendar šef Miha — šef Mihael, šef nebeške policije.

Lojz Mrdanc zazija in še bolj debelo pogleda.

— Kaj mi praviš, črni brat? V nebesih imate kokoši, tatove in policijo?

— Ali si prižgan, Clevelandčan! Kakšna pa bi bila nebesa brez okusne kuretine in puretine? Kjer pa so kurice in purice, tam so tudi tatovi, tam je tudi policija! Saj si vendar molil: »Kakor v nebesih tako na zemlji«... Nu, tako tudi je.

Čang

V švicarskem listu „ABC“ smo zasledili sledeče duhovite verzje:

Čang, nesrečni, si je smrti zaželel,
pa se, neroda, s samokresom ni zaděl.
Čang je jezen skočil v najbližji potok,
potok pa je premalo bil globok.
Čang se je obesil, a vrvi ni držala...
Mogoče bo pa vojna odrešenje dala:
kako lepo, junaške smrti umreti!
A krogla ni hotela nobena ga zadeti.
Čang, ves žalosten, pojé svoj zadnji riž
in naslika na svoj sončnik velik rdeči križ.
Sovrag je menil, da je to špital,
in Čang, od bomb zadet, je končno pal.

A. T.

*Zastopstvo čechoslovaških delavskih
telovadnih enot pri prezidentu Benešu*

— Tako, tako je! vzdihne Lojz Mrdanc ves presenečen nad prečudnim razodetjem.

— Da, tako je, dragi moj greenhorn iz Clevelanda. Saj veš — Bog oče nam je vsem dal ob rojstvu prosto voljo, ki jo nosimo s seboj pred smrtjo in po smrti. Drži se nas kakor orengonska smola... Saj morda veš, da imajo tudi angeli, naši nebeški žandarji, prosto voljo! Če tega še ne veš, se boš že naučil — časa bo dovolj.

Tedaj se Lojz spomni, kaj je pravzaprav hotel od črnega pometaća.

— Brat moj črni, kaj sem hotel reči, ali veš, kje so Slovenci? Bodi tako dober in pokaži mi, kod se pride do njih.

Pometaćeve debele oči se zapičijo vanj.

— Slovenci? Kdo je to in kaj je to?

— Slovenci! To je narod iz bivše Avstrije in današnje Jugoslavije, v Ameriki nas pa je s Hrvati in Srbi vred menda štiri milijone; tudi na Francoskem so, v Nemčiji, Kanadi, Južni Ameriki in Abesiniji.

— Naka, naka, ljubi moj greenhorn! Nikoli še nisem slišal o teh ljudeh in nobenega ne poznam, pa sem že devet let v Nebeškem mestu. Veš kaj? Vprašaj Majkovega žandarja: tamle v tisti gajbici na oglu eden čepi in najbrže krepko smrči. Pocukaj ga za repetnico. Veš, tile naši operutani žandarji so strašno stare zverine in silno učene — vse vedo. Kar k njemu mencaj, mistah, pa good by By-by!

— Bog s tabo, mister pometać!

Lojz Mrdanc res odmenca proti gajbici na bližnjem oglu. Opleta, kakor da je pil rum. To, kar je pravkar doživel, ga je silno pretreslo. Njegov nebeški idealizem se je začel krhati... Ali naj bo — saj še ni konec vse večnosti.

Obstane pred gajbico. Res je notri smrčal angel-čuvaj, kakor da bi pilil kočevsko žago.

— Ali se bi malo zbudili, gospod čuvaj?

— Arrrrah! — Ah, hah! — Kdo si? Kaj hočeš? Kaj iščeš tod? Kje ti je dom?

— Oprostite. lepo prosim! Baš sem prišel z zemlje — iz Clevelanda, Ohio — in iščem Slovence.

— Kakšne Slovence?

— To so moji rojaki iz bivše Avstrije, iz današnje Jugoslavije, iz Amerike — —

— Misliš Slovake?

— Ne, mi nismo Slovaki, smo Slovani — oprostite, mislil sem reči, da smo Slovani kot Slovaki, pa nismo Slovaki, smo —

Nu, kaj ste?

Lojz Mrdanc se skoro sesede. Dejstvo, da ga angel-čuvaj ne razume, da ne razlikuje Slovakov od Slovencev, ga je zelo potrlo. Kar strmi v bitje pred sabo.

— Toliko je teh Slovanov, Slavoncev, Slovakov, Slovincev — kdo naj se spozna? se jezi angel-čuvaj, pritrgan za sladko spanje. Toliko je te nesnage — tega gnoja v nebesih, teh butcev in zabitcev, malih in velikih — —

— Oh, prosim, gospod angel! — zraste Mrdanc. Slovenci niso nesnaga, niso gnoj! Mi smo pošteni in pridni delavci, mi smo hlapci Jerneji — —

— Hlapci, hlapci, hlapci! — Saj sem vedel!

Lojz Mrdanc stoji ko prikovan. Niti besede ne spravi več iz sebe, v njem pa je začelo kipeti...

— Vidim, da midva ne bova nič opravila. Pošljem te h kapitanu, on vsekakor več ve o tvojih Slovencih... Stopi v tale čeber, pa hitro!

Mrdanc ne utegne niti pomisliti. Mehanično stopi v medenast čeber, ki stoji na tlaku poleg gajbice in sede na stolček v njem, angel pa potegne za nek roč na steni. Nad Mrdancem zazvoni: cink! Kot bi mignil, zleti čeber z Mrdancem vred v višino in potem drvi po neki žici: žžžžžk! — v nekaj hipih pa obstane in pade. Cink! Čeber z Mrdancem vred stoji pred kapitanom na postaji. Kapitan z ženskim obrazom, obkroženim s kodri, kakor škandinavska primadona, ga hladno gleda in pokimava.

— Dobro jutro, grešnik! Povej vse po pravici, nič ne za molči. Zakaj si aretiran?

Lojz se bi najrajši stisnil v drobtino mušice, tako se čuti uničenega. V kotu očesa se mu pojavi solza in govoriti ne more. Preveč je bilo...

— Povej, kakšno neumnost si naredil v tej zgodnji uri? nadaljuje kapitan.

— Oh, prosim! Jaz sem Lojz Mrdanc, ki sem pravkar prišel iz Clevelanda, Ohio, in zdaj iščem svoje rojake Slovence po Nebeškem mestu. Vprašal sem čuvaja in poslal me je k vam. Jaz ne vem, zakaj sem aretiran...

Sam sebi se čudi. kdaj je odprl usta in toliko izblebetal.

— Koga iščeš? Nekaj bo narobe, sklepa angel-kapitan. Oni čuvaj tamkaj se najbrže ni prebudil, ko te je sem poslal. Le počakaj, grdavš — zažuga s pestjo — danes boš kosil neslan fižol! — Kaj si rekel, koga iščeš?

— Slovence, ponovi Lojz pomirjen, ko se mu dozdeva, da ni aretiran. Ali jih poznate?

Kapitan stopi k pultu in odpre velik register. Lista in lista po njem in pri črki S obstane. Čez nekaj hipov zapre knjigo.

— Že vem, kam spadaš. Slovenci so daleč doli ob Nebeški reki, tam, kjer so proge. Majhen in preprost narod, kajpada muhast, na splošno pa skromen in še prilično pošten. Oh, če bi bili vsi taki! —

V Mrdancu vstaja pogum. Ta angel je videti prijazen in zgovoren, zakaj ne bi bil še on?

— Hvala za pojasnilo, gospod kapitan. Zdaj vidim, da so naši ljudje povsod — kakor na zemlji tako v nebesih — najrajši na nizkem, ob vodi in kjer je železnica. Ali ni to čudno? Pa pustimo to. Saj ni važno. Prosim, ali poznate katerega Slovenca tu osebno? Na primer Ivana Cankarja?

— Ne vem. Kaj pa je bil ta Cankar tam doli? Škof?

— Škof pa ne, naš največji pisatelj je bil.

Tedaj se angelu-kapitanu zmrača rožno čelo. Ostro pogleda Mrdanca.

— Kako pa ti veš, da je tukaj?

Lojzu zastane sapa in komaj se zbere.

— Ne vem, če vem... Tako so pisale naše cajtenge v Clelandu.

Angel-kapitan še bolj zraste.

— Kako in odkod vedo vaši cajtengarji? Kdo jim je to povedal?

Spet je bilo preveč za našega Mrdanca. Kdo naj odgovori na takšno perfektno vprašanje? Kar molčal je.

— Najbolje bo, da poizveš ti sam in imel boš odgovor. Takoj odrini doli do reke! Naravnost na južno stran! Zgrešiti ne moreš. Pozdravljen!

— Pozdravljeni, gospod kapitan!

Ves srečen, da je dobil pravo sled, je Lojz Mrdanc zapustil prvo postajo nebeške žandarmerije in mahnil v odkazano smer. Hodil je in hodil po dijamantnem tlaku in zlatih trotoarjih, a ni ga zanimalo, kar je bilo med potjo; niti množice tujih in na vse pisane načine oblečenih bitij, ki so bolj in bolj naraščale, niti čudna vozila, ki so švigala sem in tja po zraku, ga niso zanimala. Edino zanimanje, ki je v tistem momentu gnalo Mrdanca dalje in dalje, so bili njegovi rojaki — da čim prej pride med nje, da jih vidi in čuje iz njihovih ust vso pesem sreče, katero uživajo v nebeškem življenju. Vsa druga zanimanja pridejo jutri, pojutrišnjem, kasneje, kadarkoli — saj časa je dovolj. Mar ni to prijetno — zavest, da je dovolj časa vso večnost, da ne bo več treba umreti?...

Mrdanc je tolkel po kovanih hodnikih dolgo, dolgo — zdi se mu, da že tolče ves dan — in še ni bilo sluha ne duha o kakšni reki. Truden pa nič, niti žejen in ne lačen. Ali ni nebeško življenje zares prijetno in perfektno, ko te zapuste vse telesne nadloge, kadar si kam namenjen? Lojz je na vse pozabil, le na reko je mislil: le reka mu je šumela po glavi, široka in čista reka, polna rib, na njenih zelenih bregovih pa sede rojaki in on bo sedel z njimi in lovil ribe vso večnost... Ha, to so nebesa!

Nebeške reke pa noče biti, noče in noče biti. Kje za zlodja je ta reka? Zdi se mu, da hodi že sto milj, tisoč milj...

Po dolgem, dolgem času — morda je že večer — Lojz Mrdanc opazi, da se poslopja nižajo in postajajo skromna, ulice se ožijo in zlato pod njegovimi nogami izginja — izpreminja se v pesek, množice neznanih ljudi se redčijo, v njegov nos pa udari vonj čebule in paprike. Aha, bližamo se domačim! To je naš duh! To je proletarski duh, ki puhti iz proletarskega predela Nebeškega mesta!

Kmalu zagleda železniške tire, širok pas tirov, ki so — v nebesih kakor na zemlji — vedno doma ob reki, v nižini, kjer so po vsej Ameriki večinoma doma tudi pošteno slovenski delavci... Naš potnik zaide na most, dolg in jeklen, pod katerim so proge, nato pa se pokaže reka.

Oh, Lojz se je bil nekoliko zmotil! Nebeška reka je res široka, ni pa čista — umazana je ko Cuyahoga, sveti se ko slatina in oba bregova sta gola, polna grobe žlindre. Malo se je namrdnil, toda potrpežljivost je božja mast. — Na drugi strani reke pa spet tiri, neskončen pas tirov, nato pa hišice, drobne hišice, skoro bajtaste hišice kakor zaboji. Ni jih ne konca ne kraja.

Mrdanc postoji, gleda in se zamisli. Slika je tako domača. Kje je že videl podobna bivališča? V mnogih krajih ob vodi in tirih. Kdo bi se spomnil? Sicer pa to ni važno. Tudi v bor-nih škatlah se nahajajo dobre duše...

— Ali stanujejo tu okoli Slovenci? vpraša Lojz angel-čuvaja, opasanega z mečem, ki mu pride naproti. Angel-čuvaj ga debelo pogleda.

— Ne vem, kaj govoriš, tujec. Tu so Rumunci, kakih sto milj od tu in še vedno ob reki so Grki in Albanci. To je vse, kar jaz vem. Ako hočeš vedeti več, pojdi dalje po tisti cesti sporedno z reko.

Mrdanc začuti, da ga zapuša potrpežljivost.

— Na desno ali na levo?

— Kakor izvoliš; če ne najdeš svojih ljudi na tej strani, jih gotovo najdeš na oni. Nekje so... In ne pozabi: časa je dovolj vso večnost! Good night!

Ta pa je lepa! Sto milj tja, sto milj nazaj in sto milj sem! Časa je res dosti, smešno pa bo, ako vso večnost potratim z iskanjem. Oh, ta nebeška smola!

Kam naj zdaj krene, da prav zadene? Ali naj zamiži in se trikrat zavrti na peti, potem pa mahne v smer, v katero bo gledal? Mrdancu se zdi, da ni na pravem koncu prišel v nebesa. Bogme ta kraj ni Kurja vas. Bila je njegova površnost, ker ni vprašal angela-kapitana za nebeški zemljevid. Tako se vendar ne potuje!

Lojz Mrdanc stoji ob križišču in se jezi sam nad seboj. Zmirom se je prepuščal slepi sreči in to bolezen je ponesel s seboj v nebesa. Vso večnost bo takole bolan. Milijon let — sto milijonov let! Aaaaah! —

Glej, Mrdanc, tam nekdo prihaja! Po domače krevsa in potopno culo nosi na rami. Z leve strani prihaja. Tega vprašaj, morda ti on pove in pokaže pravo smer. Slepa sreča!

Res se Mrdanc napoti proti njemu. Tri korake pred njim obstane in radovedno gleda tujca.

— Al' s' Kranjc? blekne oni, ki je tudi obstal.

— Da, da, zdravo, zdravo, prijatelj — Slovenec sem! Kako si me spoznal?

Rojak sname culo, ki jo položi na tla in se nasloni na palico, nato potegne pipico iz žepa.

— Kranjca spoznaš povsod. Poznaš ti mene?

— Žal, osebno te ne poznam. Ali si bil kdaj v Ameriki? Vidiš, jaz sem danes zjutraj priletel iz Clevelanda, Ohio, a ne spominjam se, da bi te bil kdaj videl tamkaj.

— Nak, v Ameriki me ni bilo. Še tam me je manjkalo!... Poznajo pa me tudi v Ameriki, kakor sem izvedel tukaj; za to je poskrbel naš dobri rojak Louis Adamič. Da, precej sem poznan. Cankar me je razglasil po vsej domovini, drugi za njim pa po vsem svetu. Jaz sem hlapec Jernej.

— O vi ste tisti! — Kako sem vesel, da vas vidim v nebesih! Torej zdaj imate tisto svojo pravico, katero ste zaman iskali na zemlji...

Jernej vzame pipico iz ust, ki se mu skrivijo v grenkem nasmehu. Gleda in gleda Mrdanca, usta mu pa bolj in bolj lezejo narazen, dokler se ne razleže iz njega boleč krohot. Njegov sunkoviti smeh je kakor krik na smrt zabodena — —

— Oprosti, se odkašljuje Jernej, ti si prvi humorist, ki sem ga srečal med Kranjci v nebesih. Še eno takšno mi povej, pa umrem drugič od samega smeha. Ha, ha, ha! Ah, kar boli me v rebrih.

— Ne razumem vas, Jernej! krikne Mrdanc napol prestrašen in napol radoveden.

— Saj to je! Če bi ti razumel mojo zadevo, ne bi kvasil o neki pravici, ki me je čakala v nebesih... Veš, bratec moj iz Amerike, moja malenkost je neznansko zabita, ampak jaz sem maršal v primeri z maso zabitih kaprolov, ki se ščeperijo po tem nebeškem gnezdu. Danes sem prepričan, da se tu zbira zabitost vsega stvarstva! —

— Ali vključujete tudi našo naselbino?

— Tudi našo naselbino. Le pojdi tja, pa boš videl kujone, kakor jih je krstil moj oče Cankar. Vse tako kakor na zemlji... Kavarne, oštarije, pijača, harmonika, vino in ženske, tepež — vse, samo pravice ne! Ej, moj Ivan Cankar ima prav!

— Saj res, kako pa on? Je tu med nami? In zadovoljen? Tako rad bi ga videl.

— Zadovoljen? Ha, ha, ha! Zadovoljen! Lahko ga vidiš, toda videl ga boš skozi — mrežo. Cankar je v špekamri. Pravica!

— Kaj? Cankar zaprt? Bože mili, kaj pa je storil? Ali je — ali je kaj ukradel?

— To pa ne! Cankar ni še nikdar nič ukradel, ne v življenju, ne tu. Ampak to je: Cankar je bil rojen upornik, živel je upornik in tudi v nebesih je upornik! Zato je zaprt. Noče preklicati neke svoje dunajske pesmi, tiste »bogokletne« — kakor pravijo — sklicujoč se na resnico in pravico. Ničesar ni preklical v življenju in zdaj tudi ne bo! — je izjavil. Prav ima!

— Čudne reči slišim, silno čudne, dragi moj Jernej. Ne vem, kaj bo, kako bo...

— Ali si tudi ti prišel po pravico v nebesa?

— Do zdaj se še ne pritožujem, a ne vem, kako bo. Pa povej mi, kam si namenjen, Jernej? Culo imaš in popotno palico. Ali zapuščaš slovensko kolonijo v nebesih?

Hlapec Jernej se spet bridko zasmeje.

— Da, zapustil sem kolonijo... Kaj bi med kujoni? In kam grem, vprašuješ. Bratec, jaz še zmirom iščem svojo pravico! —

— Še zmirom? ostrmi Mrdanc.

— Najrajše bi se iztrgal iz te zabite večnosti in se vrnil na zemljo s ponovnim življenjem... Kajti resnično ti povem: Na zemlji mora priti pravica! Če ne bo pravice na zemlji — v življenju, je ne bo nikjer! — Pozdravljen!

V znani pogrebniški stanici v Clevelandu nekaj zaropoče.

— Hej, Lojze Mrdanc, vstani! Kako je to, da spiš med krstami, krava kravasta! Kaj pa poreče tvoja stara? Ali je tu pri rakvah tvoja zakonska postelja?... Ta je pa lepa, hehehe!... Vstani, pravim. Na delo! Imamo novega mrliča; spet so enega rojaka potegnili iz jezera. Sicer pa, če te boli buča, izpij čašo »bromona«. Drugikrat pa manj pij! —

Lojz Mrdanc debelo pogleda okoli sebe in široko, široko zazija.

Smrt Antonia Terella

Ideja po reportaži B. Schleswiga, napisal Hugo Hertz,
prevedel E. S.

O S E B E :

ANTONIO TERELL, milicionar,
MARGERITA, njegova žena,

ZDRAVNIK,
BOLNIČARKA.

(Soba v bolnišnici. Postelja, nočna omarica, miza, 2 stola. Vsa oprema je zelo preprosta, daje vtis zasilnosti. — Preden se dvigne zavesa, je slišati Antonijev slabotni glas: »Ne, ne vzemite mi je!« Ko se dvigne zavesa, leži Antonio v postelji. Na sebi ima jopič milicionarjev., pod njim pleteno majo. Leva roka mu je gola, v desni krčevito drži puško. Zdravnik, ki nosi belo haljo, stopi od postelje in položi na mizo brizgalko, s katero je dal bolniku injekcijo. Bolničarka, tudi v beli halji, popravlja Antoniu oglavje. Zdravnik stopi k postelji in vzame Antoniu, ki je med tem pod vplivom injekcije zaspa, puško ter jo postavi v kot. — Vsa igra mora biti igrana zelo preprosto, brez slehernega patosa in sentimentalnosti.)

I. prizor.

ZDRAVNIK: To so fantje! Ni pustil, da bi mu vzel puško.

BOLNIČARKA: Zaspal je.

ZDRAVNIK (stopi k postelji in dolgo gleda Antonia): Bojim se, da bo zaspal za vedno.

BOLNIČARKA (položi obvezo na mizo): Naši najboljši gredo.

ZDRAVNIK: Vedo, za kaj gre. — Toda sedaj moram pogledati rano. (Bolničarka dvigne odejo tako, da zdravnik lahko vidi rano, gledalci pa ne.)

ZDRAVNIK: Strel v trebuh! — Vedno isto! Ko pripeljejo ranjence, je že prepozno. Če bi ga bili včeraj pripeljali, bi ga bil mogoče še lahko rešil. Spomnite me pozneje, da javim mestni komandi: transport ranjenec je treba takoj reorganizirati. — Ognojitve je v takem stadiju, da je operacija nemogoča. Samo konec mu moremo olajšati. — Pomagajte mi ga sleči. (Zdravnik in bolničarka slečeta Antoniu previdno njegovo monturo. Bolničarka pregleda žepe in najde staro listnico z dokumenti. Pogledata jih.)

BOLNIČARKA: Tu so njegovi podatki: Antonio Terell, oženjen. Žena mu živi tu v Madridu.

ZDRAVNIK: Pošljite takoj po njo! (Bolničarka odide, zdravnik meri Antoniu pulz.) Prokleta svinjarija! Tu sto-

jiš sedaj z vso znanostjo in mu ne moreš pomagati. Tak človek mora umreti in ti, zdravnik, si brez moči.

BOLNIČARKA (se vrne): Poslala sem po njegovo ženo.

ZDRAVNIK: Zdaj spi trdneje, pulz se je umiril. Prokleta revščina! (Vzame bolniški list, ki je pritrjen nad posteljo in ga izpolnjuje. Bolničarka čisti brizgalko, ureja rabljene predmete na pladnju. — Naslednji razgovor mora biti zelo preprost, nenameren, med delom.)

ZDRAVNIK: Spet mehka svinčenka! Strašne so te rane.

BOLNIČARKA: Strašna je ta vojna.

ZDRAVNIK: Da, in dvakrat strašna, ker je mi nismo hoteli, ker so nam jo vsilili.

BOLNIČARKA: Pa saj gre za našo Španijo?

ZDRAVNIK: Da, res gre za našo Španijo. Za špansko ljudstvo, to je za nas vse. Nikoli nismo vedeli, kako zelo smo eno. Oni so nas tega naučili, naučili s to strašno vojno, v katero so nas pahnili.

BOLNIČARKA: In vendar se mi včasih zdi, da gre za več, kakor za Španijo. Pomislite na prostovoljce! Ali niso oni dokaz, da se borita v Španiji dva svetovna nazora za svoj obstoj?

ZDRAVNIK: Ne, sestra. Ne gre za svetovni nazor, gre za nas, za našo deželo, za našo svobodo. Ali mislite, da se fantje, možje in žene borijo tam zunaj, ker so socialisti, komunisti, anarhisti in krščanski socialisti? (Pogleda še enkrat Antonieve dokumente.) Antonio Terell je bil organiziran pri katoliški strokovni organizaciji. Ali mislite, da se je zaradi tega boril? Ne! — Tam zunaj pred granatami in strojnicami, tam vedo vsi le eno, tam imajo vsi le en svetovni nazor, in ta je: svoboda, svoboda Španije. — In ko bo Španija srečno končala to vojno, bo močna dovolj, da si sama uredi svojo državo. Kajti v tej krvavi vojni zorijo iz dečkov možje, ki bodo zmožni z lastno močjo kovati usodo Španije. — (Stopi k postelji, meri pulz, dolgo gleda Antonia.) Mirno spi. Injekcija bo še nekaj časa delovala. Ostanite pri njem, in če bo potrebno, me pokličite!

BOLNIČARKA (*obriše Antoniu čelo s skoraj božajočo kretnjo*): Antonio, ne boš umrl zaman, nihče od nas ne bo umrl zaman.

II. prizor.

ZDRAVNIK (*privede Margarito. Mlada delavka, žena v svetli bluzi in temnem krilu. Margerita zagleda Antonia, hoče planiti k postelji. Bolničarka jo prestreže.*)

BOLNIČARKA: Margerita, sedi! (*Jo pelje k stolu.*) Pogledaj si svojega Antonia, dobro si ga pogledaj in tega nikoli ne pozabi!

MARGERITA: (*Se joče vsa nemočna.*)

BOLNIČARKA (*jo krepko drži za ramena*): Margerita, tam leži tvoj Antonio. Pa ni samo tvoj, tudi naš je. In v sosedni sobi leži José (izg. Hozé). Njegova Marta je pri njem. Pa ni samo njen, tudi naš je. In zunaj jih leži še sto in sto, in vsi so naši, tudi tvoji. In pri vsakem od njih nam krvavi srce, kakor pri tvojem, pri našem Antoniu. Toda zaradi tega ne smemo postati slabotni in nemočni in se predati svoji bolesi, kajti tam zunaj je še na tisoče naših, ki nas potrebujejo. Nekoč se bodo vrnili in tedaj nas bodo še bolj potrebovali. Tedaj jim bomo morale pomagati, kajti prinesli nam bodo to, za kar so tvoj Antonio in vsi drugi izkrjavili. (*Pod vplivom bolničarkinih besed se je Margerita umirila.*) Vem, to so besede, Margerita. Toda tudi moj Antonio je zunaj in mogoče mi ga nekega dne pripeljejo sem, kakor so pripeljali tvojega in ne bom imela časa za svojo bol, ker tam po drugih sobah jih leži še petdeset, ki čakajo name.

MARGERITA: (*dolgo in hvaležno gleda bolničarko.*)

ANTONIO (*zastoka*).

ZDRAVNIK (*ki je ves čas mirno stal pri Antoniu*): Prebuja se. (*Namigne bolničarki.*)

BOLNIČARKA (*Margeriti*): Bodi pogumna, da mu ne bo pretežko. (*Odide z zdravnikom.*)

III. prizor.

MARGERITA (*stopi previdno k postelji in dolgo gleda Antonia. Tiho, a presunljivo*): Antonio.

ANTONIO (*v polsnu*): Ne vzemite mi puške!

MARGERITA (*mu previdno položi puško v desno roko.*)

ANTONIO: Ne, ne vzemite mi je!

MARGERITA: Antonio. (*Sede in prime njegovo roko.*) Antonio, jaz sem tu, Margerita.

ANTONIO (*se počasi zaveda*): Da, Margerita, to je dobro.

MARGERITA (*nežno*): Antonio, pri tebi sem. Pol leta te nisem videla.

ANTONIO: Pol leta? To je dolgo.

MARGERITA: Da. Toda sedaj bo vse dobro.

ANTONIO: Dobro. — Ali so naši prodrli skozi sotesko?

MARGERITA: Da, prodrli so.

ANTONIO: Tam nas je mnoge zadelo. (*Zastoka.*)

MARGERITA: Boli?

ANTONIO: Boli. — Toda naši so prodrli.

MARGERITA: Da, in ti si pri meni. Sedim ob tebi, kakor da bi nikoli ne bil odšel.

ANTONIO: Kakor, da bi nikoli ne bil odšel? Ne, Margerita, bil sem tam zunaj in sem ponosen na to, da sem bil. In ko bom ozdravel... (*Umolkne.*)

MARGERITA: Ne govori. Utruja te. Sedaj smeš misliti samo na to, da boš ozdravel. Počivati moraš in jaz bom tu vsa mirna sedela in ti pomagala. Vem, da me imaš rad, da si moj mož. In ko bova zopet skupaj, ko bodo te grozne sanje mimo, bova mogoče imela otroke. Ti bodo rasli v srečnejši svet, in vse, vse to, kar nas sedaj mori, bo kakor grozna pošast, s katero so nas strašili. Kakor so nas strašili, ko smo bili še otroci. z divjim možem iz avilskih hribov. (*Vse to govori, kakor v sanjah in ne opazi, da je med tem Antonio umrl.*) Tako zelo smo se ga bali. In potem si šel ti v avilske hribe in spet sem se bala... (*Ga pogleda skoraj z nasmehom, spozna, da je mrtev, se zgrudi na kolena.*) Antonio, dragi ljubi moj Antonio... (*Joče.*)

IV. prizor.

ZDRAVNIK (*in bolničarka vstopita. Zdravnik stopi takoj k Antoniu, ga prime za roko in pokima bolničarki, da je mrtev.*)

BOLNIČARKA: (*dvigne Margerito, jo prime za obe roki in ji dolgo gleda v oči.*)

MARGERITA: (*se po dolgem premoru s pogledom poslovi od Antonia, vzame njegovo puško, stisne brez besede bolničarki in zdravniku roko, gre k vratom, med vrati se obrne*): Ne gre, da bi zunaj bil eden manj na straži. (*Odide.*)

ZDRAVNIK (*zelo tiho*): Ali mislite, da more kdo pomagati to ljudstvo?

(TEMA — ZAVESA.)

Demokracija in socializem

Nedavno je pod tem naslovom izšla v Amsterdamu v založbi Allert de Lange 345 strani obsegajoča knjiga A. Rosenberga, bivšega profesorja zgodovine na berlinski univerzi.

Pisatelj obravnava demokracijo in njeno razmerje do socializma oziroma marksizma v dobi po veliki francoski revoluciji, pred in po svetovni vojni. Navaja mnogo Marxovih in Engelsovih misli o njej in spreminjajoče se stališče prve, socialistične in komunistične internacionale do nje, pove pa tudi mnogo svojih misli, s katerimi se vedno ne strinjamo. Vsekakor pa je zbral Rosenberg mnogo gradiva, ki daje veliko pobude za jasnejšo presojo demokracije in socializma. Danes hočemo povedati glavne, bistvene misli njegovega dela:

Demokracije kot neke stvari same po sebi ni v zgodovinskem življenju. Temveč demokracija je vedno določeno politično gibanje, ki ga nosijo določene družbene

sile in razredi, ki se boré za določene cilje. **Demokratična država** je torej tista država, v kateri **vлада demokratično gibanje**.

Demokracija kot politično gibanje se deli najprej na **socialistično** in **meščansko** demokracijo. Socialistična demokracija stremi po samovladi množic, pri čemer naj bodo družbeno važna produkcijska sredstva v rokah splošnosti. Tako demokratično gibanje predstavljajo socialistične stranke 19. in 20. stoletja. Doslej socialistična demokracija še v nobeni državi ni uresničila vseh svojih idealov.

Meščanska demokracija je prav tako za to, da odločajo ljudske množice, vendar brani neokrnjeno privatno lastnino. Meščanska demokracija je osvojila vso oblast že v mnogo državah. Ta demokracija v sebi ni enotna, temveč nastopa v štirih različnih oblikah:

Prva je takozvana **socialna demokracija** (ne v pomenu stranke), ki tudi varuje privatno lastnino, vendar hoče oblast delovnih množic v državi, ki naj nastopa proti fevdalni in kapitalistični gornji plasti.

Druge tri oblike meščanske demokracije odklanjajo v nasprotju s socialno in socialistično demokracijo razredni boj in stremé po sporazumu ali nekem izravnanju med kapitalisti in delovnim ljudstvom. Ta kompromis hočejo doseči bodisi na imperialističen bodisi na liberalen način.

Imperialistična demokracija hoče z veliko imperialno politiko ustvariti sredstva za izenačenje nasprotij med podjetniki in delavci. Značilna za to politiko je Velika Britanija.

Liberalna demokracija (ne mislite pri tem na liberalce v »slovenskem« pomenu besede!) pa hoče nasprotno ravno odpraviti vsako nasilno politiko in z mirom in svobodno konkurenco, z gospodarskim, združnim in prostevnim napredkom ljudi najti tudi kompromis med razrednimi nasprotji. Liberalna demokracija se je najbolj razvila v malih državah, tako v Švici in skandinavskih deželah.

Kolonialna demokracija je posebna oblika meščanske demokracije v prekomorskih deželah, kjer najdejo beli priseljenci ogromne pokrajine za naselitev. Razredni kompromis je tu mogoč radi obilice prostega prostora. Značilni primer kolonialne demokracije so združene ameriške države do 1890. l. in Kanada do svetovne vojne.

Različnost med posameznimi tipi demokracije se je v novejši dobi zelo povečala. Starim demokracijam so se pridružile nove. K tem prišteva Rosenberg posebno **Čehoslovaško**, o kateri pravi:

»Nova meščanska demokracija s čudovito stabilnostjo se je uveljavila na Čehoslovaškem. Pod Masarykovim vodstvom so se znašle: dve socialistični delavski stranki, velika demokratična kmečka stranka in manjše stranke obrtnikov in katoliških malomeščanov. To je bila prava koalicija delovnega ljudstva z združitvijo njegovih glavnih poklicnih skupin na podlagi narodne države. Ta češki vladni blok je iztrebil iz države habsburške tradicije, si ustvaril zanesljivo armado in upravo, izvedel agrarno reformo in zagotovil strokovne pravice industrijskih delavcev. Kapitalistična privatna lastnina je ostala. Toda kapitalisti niso bili v stanju, da bi prevzeli politično vodstvo in tako v svoj prid spremeniti kompromis, na katerem sloni čehoslovaška država. Češki demokratični vladni blok si je prizadeval pritegniti tudi demokratične sile iz manjšinskih narodov države. Doslej je vedno pokazal neprimerno premoč nasproti vsem fašističnim tendencam. Komunisti, ki so prva leta čehoslovaške republike močno pobijali socialna kompromisna načela nove države, so se radi fašistične nevarnosti prav tako približali vladni koaliciji. Uspeh čehoslovaške demokracije je v tem, da je stare, toda življenjske politične misli presadila v sedanjost: To je zveza raznih družbenih sil v slogu socialne demokracije iz l. 1848.«

Med otoke socialne demokracije v srednji Evropi prišteva pisatelj tudi **Dunaj** v letih 1918—1934, ko je podlel Dollfussovom topovom. »Vendar kažejo,« pravi Rosenberg »odlična dela socialistične občine Dunaj na vseh področjih socialnega skrbstva, kulturnega napredka množic in občinskega načrtnega gospodarstva, kaj vse more napraviti po ljudskih množicah nošena demokracija, čeprav stisnjena v ozke spone protidemokratične majhne države.«

Nadalje opisuje A. Rosenberg močno demokratično vladno v Mehiki, Novi Zelandiji, Avstraliji, ojačenje demokracije v Ameriki in pravi pri tem:

»Značilno je, da sta dandanes socialna demokracija in delavsko gibanje močna ravno v takih deželah, ki jim primanjkuje merodajne socialistične in marksistične tradi-

cije. Marx sam bi se ne žalostil nad tem, saj je vedno smatral živo, gonilno gibanje za mnogo važnejše, čeprav se nanj ni sklicevalo, kakor pa nič pomembno sekto, ki se mu je obežala za suknjo.«

Po teh opisih raznih oblik demokracije zaključuje pisatelj:

»Demokratična država v novi dobi je torej država, v kateri vlada ena od navedenih oblik demokracije. Za presojo vsake države ne zadošča primerjanje njene veljavne pisane ali tradicionalne ustave. Temveč gre za to, kako državne naprave tudi v resnici poslujejo, kakšno je medsebojno zadržanje razredov in kdo ima v danem trenutku resnično moč v državi. Klasično podlago za tako presojo države je dal Aristoteles, ki se nikdar ne zadovolji s tem, da bi enostavno povedal, da je ta država oligarhija ali demokracija, monarhija ali republika, temveč v vsakem posameznem slučaju najatančneje preišče realne družbene pogoje in kdo ima res oblast.«

V modernem družbenem razvoju je nastalo toliko zamotanih prehodnih razmer in kompromisnih odnošajev, da je potrebna toliko kritičnejša presoja. Razmerje med posameznimi družbenimi silami se neprestano spreminja, čeprav ostanejo ustavni paragrafi isti. Tako je ustava združenih ameriških držav ista kakor ob njihovi ustanovitvi, dočim se je življenje temeljito spremenilo.

Države, v katerih vlada socialna demokracija, je še nekako lahko ugotoviti. Mnogo težje pa je pri drugih oblikah meščanske demokracije, ki vse slone na kompromisu med kapitalom in delom, med bogastvom in revščino. Rosenberg pravi, da je v vsaki meščansko-demokratični državi kapitalistična privatna lastnina merodajna. Vendar kapitalistični razred pristaja na politične kompromise z delavskim razredom in ta sporazum je odvisen od volje in moči obeh. Vprašanje pa je, kateri kompromis je res kompromis. Ako ima kapitalizem za seboj tudi vso vojaško in policijsko oblast, potem o kakem kompromisu ni govora. Kaiti v tem slučaju je vsa oblast dejansko v rokah »gornjih desetisočev«.

Zanimivo posebno za današnji čas je pisateljevo razglabljanje o demokraciji in nasilnosti. Premnogi so zmotnega mišljenja, da demokracija ne sme uporabiti nasilnih sredstev proti nasprotnikom. Ta zmotna se je razširila radi tega, ker se nestrpnosti preradi razburjajo, zakaj vendar že ni ta ali ona demokratična država »udarila«, kakor da je »udarjanje« vedno na mestu in modrost vseh modrosti. Rosenberg pravi:

»Kakor vsako politično gibanje je tudi demokracija uporabljala najrazličnejša sredstva za uresničenje svojih ciljev. Zgodovina francoske demokracije je od leta 1789. do 1871. dobesedno s krvjo pisana. Demokrati Amerike so vojevali največjo državljansko vojno vseh časov, da so utrdili demokratično državno obliko. Demokrati Švice so pred l. 1847. prodrli in se uveljavili z brezobzirno uporabo nasilja v kantonih kakor v državi... Zgodovina torej uči, da je demokracija pač po okoliščinah v vsaki posamezni deželi in v določeni dobi uporabljala nasilne ali nenasilne metode.«

Končno pravi avtor te zanimive knjige, da ne moremo govoriti o nikakem propadu ali zatonu demokracije. Zgodovina uči, da propadajo nekatere oblike demokracije, da se pojavijo nove, zrelejše.

Knjiga se konča s to-le ugotovitvijo:

»Končno uči zgodovinska raziskava, da ni v sedanji krizi propadla niti ena demokratična država, ki je to že bila pred 1914. letom. Kjer demokratična samouprava ni bila dekretirana mehanično s proklamacijo republike ali splošne volilne pravice, temveč je zrasla zgodovinsko iz življenja in boja ljudstva, tam je povsod pokazala velikansko odporno moč. V novi dobi še ni bila poražena nobena resnična demokracija.«

SPOZNANJE

*Življenje je silno,
Z neskončno lepoto
je vse obžarjeno,
z neskončno boleščjo
je vse prepojeno.
Glej desno, glej levo:
bolest in lepota!
Oboje neskončno,
oboje mogočno
podaja si roki od zahoda in vzhoda.
Obeh jaz senco sem gledala črno.
Od zemlje do zvezd,
od pekla do nebes*

*je segla, še sonce v njej je tonilo.
Lepoto jaz prvo sem zrla z otroka očmi.
Lepota vsemira
še mar mi ni bila
na zemlji sem zrla nebo.
Videla tisoč sem žen, lepih kot angeli božji.
Se ustne smehljajo,
oči lesketajo,
ljubezen in sreča je v njih.
Potegnila nevidna je roka in snela kopreno z očesa.
Tedaj sem strmela,
v bojazni drhtela:
»Ali prav gledajo moje oči?«*

*Da, zrla so prav, strahoto življenja so zrla.
Na ustnah smehljaj,
— sam strup —
v očeh radost,
— sam obup! —
O kaj si trpelo takrat, srce moje!
Spoznanje, strašne si prineslo mi boje!
Z nasmehom, v čaši srebrni, ste strupa mi ponujali;
poljubljali ste mi ustne, a v lica me bili s pestmi;
Sladko so mi govorili, a v dušo so sekali rane.
Še danes te rane globoko krvavijo,
še srce nemirno mi v prsih trepeče
a vzdih več ne pride čez ustne trepeče ...*

Mimica Konič.

Etbin Kristan:

Ob zadnji uri

Igra v enem dejanju.

(4. nadaljevanje.)

IVAN: Kako težko se razumejo ljudje v teh težkih urah! Žena moja, če te ne bi ljubil kakor te ljubim, bi najbrže skušal rešiti svoje življenje brez obzira na to, da bi namesto poštenega bojevnika ostal na svetu ubožec, ki ne bi imel niti vere vase niti spoštovanja do sebe, ki bi se bal svojih spominov in bi ga bilo sram pred teboj.

OLGA: Sram?

MIRA: Pred menoj?

OLGA: Saj sem dejala: uživel si se v misel, da je smrt manjša žrtev kakor življenje, in ker te je ta misel vsega prevzela, je zate res tako. Jaz pa ti pravim: doprinesi večjo žrtev! Odreci se mučeništvu in zagotovi narodu, kar je mogoče, namesto da umreš, sanjajoč o ciljih, ki bi bili lepši, če bi bili dosegljivi. Če bi bili — pa niso. Ali bi mogli naši gospodarji ravnati kakor ravnajo, ali bi mogli biti še tako samozavestni in drzni kakor so, če bi bile okoliščine za nas tako ugodne kakor ti želiš in morda verjameš? Sprejmi, kar moremo danes dobiti in kar bo morda že jutri izgubljeno, če ostanemo trmasti. Ivan, tako trdno sem prepričana, da je tako, da sem sama sklenila doprinesiti žrtev, ki skoraj presega moje moči ...

IVAN: Kaj je to, Olga?

OLGA: Eden pogojev, da nam priznajo, kar si čital, je ta, da se jaz poročim z Rauhenburgom ...

IVAN: Ti z Rauhenburgom?

OLGA: Da, ž njim. Ne razumem, čemu in zakaj, ali pogoj je. Seveda ga ne ljubim. Kako bi ga mogla, ko ljubim Milana in ko tudi moja ljubezen ni medla. In vendar —

vendar izpolnim pogoj, ker je pogoj in vem, da je neizogiben.

IVAN: Nikdar, nikdar ne, Olga!

OLGA: Mislila sem tudi jaz tako. Ali spoznala sem, da je pogoj in sedaj vem, da ga izpolnim, tudi če mi je umreti na poročni dan.

IVAN: In Milan? Ali si mislila nanj?

OLGA: In me? Ali si mislil ti na naju?

IVAN: Pastí — pastí — na vseh straneh! Tolikokrat smo že imeli noge v njih; ali jih nikdar ne bomo poznali?

MIRA: Kakšne pastí, Ivan?

IVAN: Za skledo leče je Ezav prodal pravice prvorojenega. In zopet nam Jakobí ponujajo svoje kupčije, misleč, da smo še vedno Ezavi. — Pravijo, da umirajoči včasih jasneje vidijo. Morda vama zato dnevna luč ni tako jasna kakor meni. In vendar je vse tako enostavno — tako enostavno! Nikdar nam silniki ne bi ponujali niti sence svobode, če jih ne bi železna sila gnala na to. Lisjak je lahko zvijačno blag, ali svoje čudi ne more izpremeniti, tudi če bi jo rad. Rauhenburga ne bi bilo tukaj, niti njegovih ponudb, če ne bi natančno vedeli, da bomo jutri, pojutrišnjem močnejši od njih. Danes morda še nismo, zato hité, da bi nas ujeli, preden bo prepozno. Danes nam ponujajo mezinec, ker ne bodo jutri imeli ničesar, da bi nam ponudili. In ker nas ne bodo več mogli priklepiti s starimi verigami, pletejo nove vrvi, da bi nas privezali na drug način. Njihovi propali aristokrati se hočejo poročati z našimi plebejskimi dekleti! Z izmozganimi

telesi in izpitimi dušami glumijo ljubezen, ki je nikdar niso poznali. Haha! Vedno so bili nasilni in vedno kratkovidni.

OLGA: Toda, Ivan, sam praviš, da danes še nismo dovolj močni. In jutri? — Tudi mi smo včasih bili preveliki optimisti. Koliko neumne vere smo imeli v poštenost in pravičnost. In kolikokrat smo se prevarili!

IVAN: In sedaj bi nas oni radi prevarili, ker vedo, kako lahko je to bilo v preteklosti. Jaz pa nočem, da se prevarimo sedaj. Danes morda še nismo dovolj močni, *toda naša moč je na poti in nemara hiti bolj, kot vemo in mislimo. In tedaj pride naša ura, ura za žive in za mrtve, za vse tiste, ki so delali in trpeli, verjeli in upali, živeli in padali in ki bodo v svojih grobovih slišali pesem iz polnitve.*

OLGA: Ivan! Ivan! Ne govori, kakor da nam točiš vino... Moje misli pešajo. Ne, ne. To bi bilo nenaravno. To je strašno.

IVAN: Nič ni strašnega v tem. Boj je, ki ga moramo dobojevati. To je vse... Olga, Mira! Nismo li ves čas vedeli, da se lahko zgodi, kar je sedaj gotova stvar? Ali nismo bili pripravljeni še na mnogo hujšega? Kako dolgo že moje življenje ni bilo vredno več od vrabčevega! In povrh tega niti vajino ni bilo bolj varno. A če bi nas bili vse pogubili pred petimi meseci, pred enim letom, pred tremi leti — kaj bi bila pomenila naša smrt? Tri grobe, nekoliko previdnih vrst v časopisih in morda kakšen verz v poznejših dneh. Danes — danes prestrele krogle, ki merijo na moje srce vse vezi s tirani. Odmev teh strel bo klic maščevanja in svobode. *(V daljavi se sliši čudno nemarno bobnanje.)* V tem trenutku je moja smrt več vredna od tisočeri praznih življenj.

MIRA: Ivan — kaj naj odgovorim na to?

IVAN: Še enkrat mi povej, da me ljubiš in mi okrepčaj srce. Nič lepšega mi ne moreš reči v tem trenutku.

MIRA: Nič manj ne zahtevaš od mene, kakor da naj stopim na stran krvnikov in jim pomagam pri groznem delu.

IVAN: Ne, Mira. Da se jim prezirno nasmeješ, to je, kar želim. Da se pokažeš hrabro, to je, kar te prosim. Tvoje junaštvo mora biti večje od mojega. Zame ni tako težko kakor zate. Ko sem stopil pred ljudi, ki se imenujejo sodniki in sem jim pogledal v oči, sem vedel vse. Od tistega trenutka je moja duša mirna. Ko so izrekli besede, s katerimi so me mislili pobiti, sem se smehljajal, in verjemi, da mi je smehljaj prišel od srca. Danes mislijo, da sede v oblakih in ravnaajo s strelami. Jutri zagrmijo in za njihovem božanstvom ne ostane niti sled. Mira, pomagaj mi, da ostane smehljaj do zadnjega na mojih ustnih in da bo od tega groza v njihovih srcih. In tudi ti, Olga. Junaštva vaju prosim. Z bolestjo bo spojeno, vem, ali plačano vama bo.

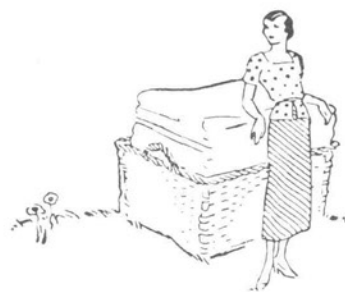
MIRA: Besed nimam več in skoraj se mi zdi, da nimam niti solza. Nekaj mi šepeče, da nisem storila vsega, kar bi bila morala, toda tako sem slaba, da ne vem več, kaj naj bi še storila, da te odvrnem.

IVAN: Vse, vse si storila. Mira, in sedaj spoznaš, da imam prav. Ne sramuj se. Mira. Vsa leta si bila moja dobra tovarišica; ostani to še sedaj, ko je najbolj potrebno. In ti, Olga, ki si mi bila pomočnica, bodi ponosna, da si verjela, ko jih je tako malo verjelo, da ne izgubi te krasne vere prav sedaj, ko se izpolnjuje. Moja žena, moja sestra, naj vaju še enkrat obiamem. Brez slabosti, da ne bo užival služabnik despotov, kadar nas vidi. Ni treba slabosti, ni treba bridkosti. Le biriči pravijo, da dele smrt. Jaz grem v življenje, ker grem v brezsmrtnost.

MIRA: O, Ivan, vse pada od mene in edina želja ostaja, da bi mogla umreti s teboj.

IVAN: Nič umiranja brez potrebe! Kar more živeti brez škode in sramote, naj živi za delo. Svoboda zablješči, ali to ne bo konec, temveč začetek. Za novo življenje, za

Lepo in dobro
ohranjeno perilo,

če vzameš vedno

SCHICHT^{ovo}

TERPENTINOVNO MILO

...in za namakanje žensko hvalo

nove boje bo treba rok in glav in poguma in potrpljenja in vsega, kar rodi veliko, močno, toplo človeško srce.

VERA (*vstopi*): Megla se trga. Po ulicah je ljudi kakor mravelj. In prvič se mi zdi po neskončni večnosti, da niso pogrebci. In kakor da je zrak zopet dober za pljuča. *(Se ozira po sobi.)* Kaj se godi?

IVAN: Le nekoliko potrpljenja, Vera, in dihala boš kakor da si na planinah, in pela boš in vriskala.

VERA: Tako mi je, kakor da prvič vstajam po dolgi boleznini in da postaja svet zopet svetel. A vi?... Kaj je tukaj?... Tukaj je še tema.

IVAN: Ne, Vera. Tudi v naših srcih je svetlo in tudi ti mi ostani zdrava.

VERA: Kam?

MIRA: O, Vera!

OLGA: Ivan... se poslavlja... od vseh... za vedno...

IVAN: Poslavljam se za kratek čas, zakaj resnična je beseda, da bo moj duh z vami, dokler bo z vami svoboda in delo in boj...

VERA: Oh, vse vem, vse vem! O, davno sem vedela, da ne more biti več sreče. Pošasti, pošasti vse okrog, le da nas nekatere varajo s prijaznim smehljajem, zato da bo groza večja, kadar nas popadejo druge.

IVAN: Vera, malo prej si videla, da se trga megla. In kmalu boš videla sonce v bleščeči slavi. Z zadnjimi mrakovi izginejo tudi črne sence, ki so ti padle v dušo in zopet boš močna in pogumna.

VERA (*ga gleda vsa osupla*): Ti — ti govoriš tako? V tej uri strahov govoriš tako?

IVAN: Kmalu, Vera, se popolnoma zdramiš iz težkega sna in ne boš več verjela v strahove. Vse, kar je nekdanje bilo v tvojem srcu, je še tam, le težke sence so legle, druga vrh druge na tvojo moč in naposled si mislila, da je ni več.

VERA: Če je, zakaj je ne čutim?

IVAN: Ne bo dolgo in čutila jo boš. In rabila jo boš in srečna boš v tem. Sto še nezasanjanih novih ciljev vstane pred vami, novi boji vas bodo klicali na plan, za novo

srečo boste vihтели novo orožje in včasih se boste blago spomnili tistih, ki so vam pripravili tla.

VERA: Kaj je to? Ali se je vrnila doba prerokov?

MIRA: Tudi tebi, Vera? In tebi, Olga?... Kakor da smo se vsi napili skrivnostnega težkega vina in vidimo vse reči izpremenjene. Jaz ne čutim groze smrti in ločitve. In glasovi, ki mi šume v ušesih, so kakor himna velike, komaj razumljive zmagujoče misli. Če je to hipnoza, kako bo, kadar se zbudimo? (*Nekje v mestu zazvoni zvon.*)

RAUHENBURG (*vstopi*): Upam, da je bilo časa dovolj, da so se dame pomenile z gospodom Gornikom in da smem pričakovati končni odgovor.

MIRA: Da, gospod grof, čas je, da dobite odgovor.

RAUHENBURG (*smehljaje vzame pogodbo iz žepa*): Gospod Gornik je torej pripravljen podpisati... (*Pomoli Gorniku spis.*)

IVAN (*vzame papir, pogleda Rauhenburgu v oči in raztrga spis*). — *Iz daljave prihaja šum nerazločnih ljudskih glasov.*)

RAUHENBURG: Kaj delate?... Milostiva...

MIRA: Ivan ve, kaj dela. Gospod grof, jaz nisem vaša agentinja, temveč njegova žena.

RAUHENBURG: Ali je tukaj vse zmedeno? Ste li pozabili, kaj to pomeni?... In vi, gospodična Olga...

OLGA: In jaz sem Ivanova sestra. Razumem ga in verjamem mu.

VERA: Morite! Streljajte! Obešajte! Še nekoliko grobov, še nekaj vašega smeha — in potem — potem zazija zemlja... smeh vam okameni — preganjalci, sedniki, krvniki, vsi, vsi... Oh, kje boste tedaj?!

MIRA: Prokletstvo na vaše obljube! Ali ne čutite, kako podlo je vaše izsiljevanje? Nizko spletkarstvo, vredno malih goljufov, pa vendar okrutno kakor srce staroveškega satrapa, naj bi prevarilo narod, in ubogo izmučeno ženo naj bi zaslepilo, da bi postala orodje tiranske podlosti.

(*Sem ter tja zadoni od daleč nekoliko akordov koraka-joče godbe.*)

RAUHENBURG: Mi - lo - stiva!!

MIRA: Besnite! Besnite!... Trpele bomo, žalovale bomo, ali služile vam ne bomo.

OLGA: In vaše ljubice in vaše žene ne bomo.

RAUHENBURG: To je kakor blaznica. Kaj se je tukaj zgodilo?... Z življenjem se igrate in vsi skupaj se ne zavedate tega. Ali ne vidite več naše zastave, ki vihra tam gori? Slišite li glasbo, ki slavi nove zmage našega orožja?... Še vam cesar po meni ponuja spravo. Če zavrnete očetovsko roko danes, bo jutri prepozno. Prepozno za spravo, prepozno za milost. Gospodična Olga, prepozno tudi za milost! So ljudje, ki vedo, kdo je bil prvi sotrudnik gospoda Gornika.

OLGA: Jaz sem bila! Sodite še mene. Znesite se nad nami vsemi, dokler imate še puške, ki slušajo vaša povelja.

RAUHENBURG: O, vi mislite, da bodo vaše zarote obrodile sad. Ali varate se. Sila je v naših rokah. Danes ponujajo prizanašanje, jutri udarijo pesti. Gospod Gornik, vi ste povzročili to zmedo, vi še lahko izjasnite pojme. (*Pogleda na uro. Godba se razloči nekoliko jasneje.*) Pet minut vam dam, da končno odločite: ali ostanete tukaj, ali pa vas straža odpelje, odkoder se ne vrnete nikdar več.

IVAN: Moj odgovor ste slišali. Dodati nimam ničesar. Mira, Olga, Vera — zdrave ostanite. Mira, še en poljub, pa nič slabosti, nič solza...

RAUHENBURG: Dal sem vam pet minut in ostajam pri tem. zakaj razmisliti morate še to: Če odidete odtod, odide tudi vaša sestra, da bo odgovarjala za svojo so-krivdo.

IVAN (*plane proti njemu*): Rabelj! Podli rabelj!

RAUHENBURG (*se umakne*): Straža! Straža!

OLGA (*zadrži Ivana*): Brat moj, saj je to odrešenje za me. (*Rauhenburgu*): Pokličite svoje biriče. (*Objame Miro in Vero. Rauhenburg je ves zbehan; trenotek se obotavlja, potem gre, spoznavajoč, da nima več argumentov, k vratom.*)

TIČAR in BLAŽEVC (*vstopita*).

TIČAR: O, gospod grof, kam pa?

RAUHENBURG: Če se ne motim, je tukaj še eden, za katerega bi vojno sodišče imelo nekoliko zanimivih vprašanj.

TIČAR: Ali mislite, gospod delegat vlade, sodišče, ki je bilo nekdanje? Za enkrat vaše sodišče ne sodi. Stvar smo nekoliko zasukali in sedaj, izvolite sprejeti na znanje, ste vi moj jetnik.

RAUHENBURG (*se prisiljeno nasmeje*): Jaz — vaš jetnik? — Ali ste zblazneli?

BLAŽEVC: Kar sitno je navadnemu človeku aretirati tako visokega gospoda. Grof... grof... kdo bi si mislil!

RAUHENBURG: Končajte s to komedijo!

TIČAR: Komedija je končana.

RAUHENBURG (*hoče k vratom*).

TIČAR: Ne trudite se! Vaših vojakov ni več zunaj. (*Odpre vrata. Rauhenburg je osupel.*) Poglejte rajši sem! (*Gre k oknu. Godba se približuje. Slišijo se klici živio! in slava!*) Ali slišite to godbo?

RAUHENBURG (*z vidnim naporom*): Da, to je proslava naše zadnje zmage.

BLAŽEVC: Tristo petelinov! Nekaj zadnjega pa to res pomeni.

TIČAR: Proslava zmage, da; naše zmage in vašega končnega poraza.

MIRA in OLGA: Naše zmage!

VERA: Da, meglja se je raztrgala...

TIČAR: Poglejte skozi okno (*Vsi razen Blaževca, Gornika. Vere in Rauhenburga pohite k oknu.*)

MIRA: Ta množica!

OLGA: Ti obrazi!

TIČAR: Ali so vaša znamenja, ki jih nosijo ti vojaki?

RAUHENBURG (*pristopi k oknu*): Ali je to revolta?... To... bo drago poplačano.

BLAŽEVC: S kakšnim denarjem pa?

TIČAR: To ni revolta, to je revolucija.

MIRA (*kakor da je šele popolnoma razumela ves pomen, strastno objame Ivana*): Ivan, Ivan, to je svoboda! To je rešitev!

RAUHENBURG: Ne vriskajte prezgodaj!

BLAŽEVC: O, nemara se ne spodobi.

VERA: Odprimo okna. Zraka, zraka! (*Odpira okno.*) Zastava — stara zastava na Gradu gre dol. In glejte, nova — nova —

OLGA: Naša zastava!

BLAŽEVC: Gospod Gornik, na seji Narodnega odbora čakajo tudi na vas.

VFRA: Jaz diham — diham —

RAUHENBURG: Igrajte se revolucije in vlade. Igrajte se in sanjajte. Zdramljenje bo čemerno in kazni bo neprizanesljiva. Cesarstvo zna biti milostno, cesarstvo zna biti tudi grozno.

(*Telefon pozvoni.*)

OLGA (*vzame slušalo in posluša*): Da, tukaj je. Trenotek! Dunaj vprašuje za gospoda grofa.

TIČAR (*vzame slušalo od Olge*): Grof Rauhenburg? Da, tukaj. Naš jetnik je... da, da. Gospod grof...

RAUHENBURG (*prevzame telefon*): Ekszellenca... Kaj?... Kako?... Cesar...? Res — resnično...? (*Spuusti telefon, kolena mu zadržte in skoraj omahne.*) Cesar pregan...! Cesarstva — ni več! (*V stolpih slavnostno zazvone zvonovi.*)

(*Konec.*)

Ignazio Silone

Ko nemški publicist Willi Schlamm ocenjuje v nekoliko markantnih potezah Silona kot književnika, piše: »Politika je tisto, kar ljudje trpe in delajo; politika ni nikak železni zakon, ni suhoparna znanost, temveč je najbolj osebna človeška zadeva. Ker je nekaj generacij socialističnih rutinirancev pozabilo to elementarno dejstvo, a poleg svojih formul tudi na vsega človeka, so postajale naše knjižnice vedno obsežnejše, a naši porazi vedno večji. Elementarno dejstvo vsake politike — a posebno socialistične — je človek. Seveda, neprestano se moramo učiti nacionalne ekonomije in gospodarske geografije, toda, predvsem moramo proučevati človeka: »Kaj je, kaj misli, kaj sanja.«

V Silonu »raste človek, ki bo postal važen za vse nas; človek, ki je Marxa študiral temeljiteje nego večina strankinih teoretikov vseh struj, a poleg tega ohranil elementarno, to je umetniško čustvovanje o življenju človeka in njegovem privatnem žitju. V tej sintezi strogega znanja in nepokvarjenega čustva za pojem človeka je važen vir, pri katerem bo socialistična delavnost ozdravila.«

Te Schlammove besede povedo bistvo in smisel Silonovega književnega in političnega dela. Središče njegovega opazovanja je človek. Ne šablonizirani, neresnični človek. kakor ga opisuje doberšen del takozvane socialne literature, temveč življenjska enota z vsemi njenimi reakcijami na življenjsko okolico. Neuravnotežen družabni okoliš, ki omogoča zadovoljevanje najosnovnejših telesnih potreb, izziva v prvi vrsti telesno reakcijo. Silone prodre v bistvo bede, ki razbija človeka, oziroma v bistvo lakote, ki mori, uničuje njegove kmete (kafone). V neki svoji noveli piše: »Kafoni, ki se pozno zvečer, po deseturnem delu vračajo iz Fucina, kjer niso jedli ničesar razen polente in čebule, v nerazumljivi jezi pretepajo do krvi svoje osle. Čim imajo v želodcu prvo žlico polente, pretepajo svoje žene z zadnjo močjo, ki jim je ostala od napornega dela.

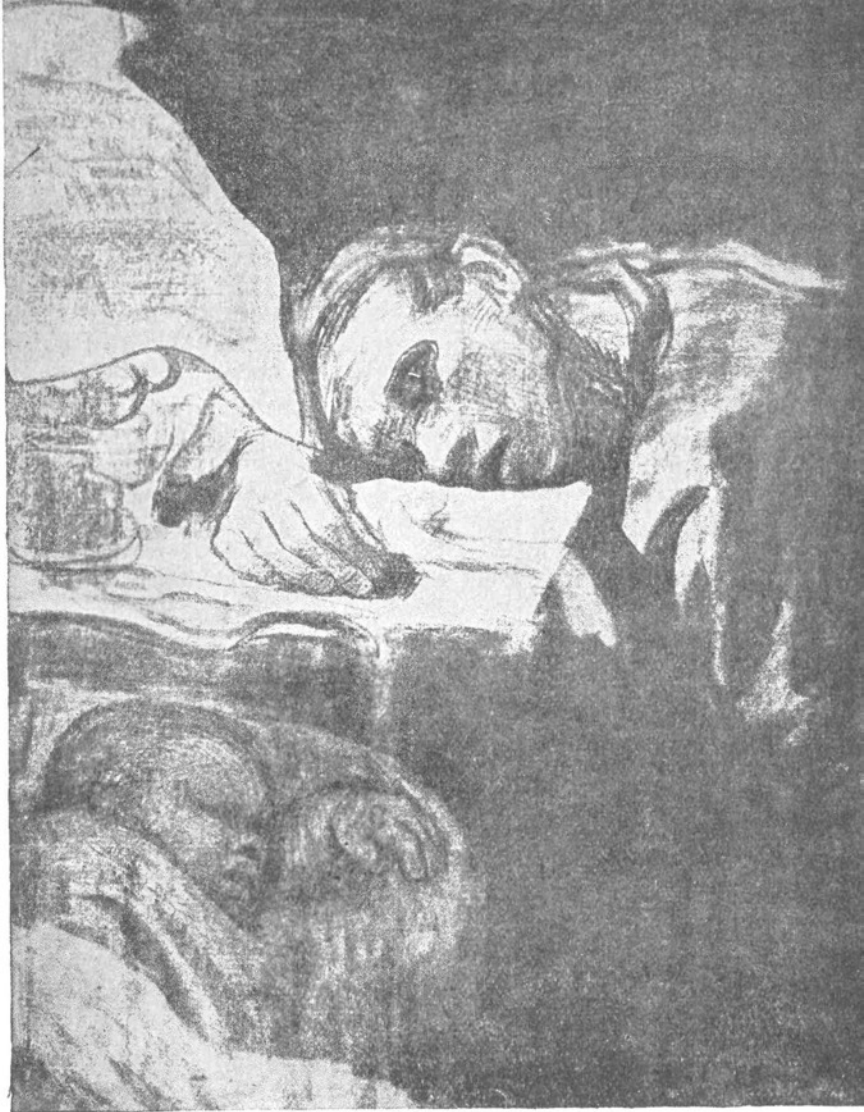
Do krvi jih pretepajo.«

Benjamino, »junak« te novele beži pred prokletstvom polente. Pripravljen je, da ga v podkrovju ladje zaduši premog, da izgine v zaporu, da ga zasuje lavina, na vse je pripravljen, samo da ubeži tej prekleti polenti. Benjamino ni revolucionar, je sestradan kafon, ki mu je polenta utelesenje, simbol njegove revščine in sestradanosti. In odnos Silona do tega človeka je neposreden, brez estetskih rekvizitov, brez izumetničenja »socialne« frazologije. Socialni in gospodarski problemi se brez poudarka prepletajo med ljudmi, med njihovim življenjem, njihovimi domovi in delom. In ta nepoudarjenost jim daje moč prepričljivosti, enako kot Silonova »neindividualna« oblikovanja podčrtavajo njegovo osebnost. Točno je, če ga v njegovih oblikah izražanja primerjamo s Jeanom Giono.

V svojem eseu o Silonu piše Nettie Sutro: »Ignazio Silone je človek, v katerem se neusmiljena vsakdanost izraža v popolni točnosti. Je eden onih, ki se skoro bojé, da jih jemljemo kot poedince. Hoče ostati orožje, neznanec, »veliki neznanec«, kakršen je bil v fašistični Italiji. Hoče biti obenem eden in vsi, samo glas, niti tožilec niti obtoženec. ampak le oblikovalec neke do obupnosti resne stvarnosti. Hoče prikazati izven okvirja časa življenje ljudi, kmetov, kakršno se tu in tam, na vzhodu in zapadu zemlje, na severu in na jugu neprestano ponavlja in kakršno se bo neprestano ponavljalo.«

V Silonovih delih prihajajo vaški kočarji v spor s političnim sistemom diktature, toda to ne utesnjuje Silona v enostransko protidiktatorsko propagando. Njegova koncepcija je mnogo globlja in širša. Zelo točno opaža Nettie Sutro: »Silone se ne upira le eni politični stranki, nekemu trenutnemu sistemu vladanja; vprašujoče motri vso družbo, vso našo civilizacijo. Ne želi zbuditi sočutja in uvesti male izpremembe. Hoče prodreti do bistva ene najbolj nečloveških oblik življenja in — mogoče tudi opominjati.

Način njegovega opominjanja, nesentimentalna in nepropa-

Käthe Kollwitz: Matti

gandistična oblika njegovega prikazovanja se razlikuje ne le od vseh, ki so se v zadnjem času bavili z življenjem kmeta sploh, in še posebej z življenjem italijanskega kmeta, ampak tudi od vseh prejšnjih in sodobnih naturalistov in realistov.

Toda njegovo stališče in način opazovanja ga ne oddaljujeta od družabnega udejstvovanja. On nikakor ni književni človek v običajnem pomenu besede, on dobro čuti, da je živa celica v socialnem tkivu. Kakor je poudaril že Schlamm: njegova hotenja so izgrajena in sigurna, njegov svetovni nazor je socialističen. In s tega stališča nima ravno najboljšega mišljenja o dosednji družabni funkciji književnikov. Za njega je bila italijanska književnost od renesance pa do danes — književnost dvornih pesnikov in norcev.

Ko je nekoč govoril o tej vlogi italijanske književnosti, je rekel nekemu mlademu intelektualcu: »Mi se moramo popolnoma predati razredu, ki je smrtni neprijatelj sedanjega družabnega sistema. To je edini način, ki nas more ubraniti, da ne postanemo ritolizniki.«

Kljub tej negativni oceni italijanske književnosti ali bolje rečeno književnikov, je Silone dedič najpozitivnejših elementov romanskega humanizma. Lahko ga imenujemo najboljšega predstavnika socialističnega humanizma. Vsebina njegovega dela je človek, za katerega se bori z vso strastjo svoje narave, združeno z izredno močnim umetniškim izražanjem. O njegovem poznanem romanu »Fontamara« je rekel pred leti Lev Trocki: »Fontamara« ni samo knjiga strašne politične obtožbe, v njej se borbenost dviga do take višine, da ustvarja popolno umetnino.«

Toda Silone ne vidi smisla človeka v živalskih silah. Materialni odnošaji za njega niso izključni gospodarji ljudske usode. V duhovnih elementih, v volji in njenih naporih vidi moč, ki

obeta, da se bo človek dvignil. Ker je človek in ker nad njegovi človeškimi vrednostmi greši barbarski sistem, ki si prisvaja ime civilizacije, je zanj, tudi poslednji kmet dragocen sestavni del ljudske družbe. Radi tega socializem zanj ni le nova gospodarska oblika, ampak tudi nov moralni red. V tem se približujeta Italijan Ignazio Silone in Francoz André Gide.

Za Silona veljajo besede Williija Schlamma: »Postali smo socialisti, ker nismo mogli prenašati, da ljudje teptajo ljudi. Postali smo socialisti, ker ne moremo prenesti uničenja človeške kulture, postali smo socialisti, ker smo spoznali, da so svoboda, dostojanstvo in pravica do osebnosti največje življenjske vrednote.

Silone strastno sovraži nasilje, barbarstvo in surovost. Z neobičajno oostrostjo se bori proti vsakemu diktatorstvu, v katerem so do konca dozorele vse slabe strani živalskega človeka. Ta boj je pripravljen bojevati tudi sam, izven organizacijske vprege. Je nekaj točnosti v trditvi Valerija Marca: »Kolektivni človek danes ni več nevaren za diktaturo. Nevaren je le še poedinec: samo poedinec se zoperstavlja vsemogočnosti tehnično-politične satrapije.«

Tak smeli prodorni aktivni poedinec je Pietro Spina, glavna oseba enega najboljših književnih del zadnjih let »Kruh in vino«.*)

Danes že skoraj pozabljeni francoski filozof Viktor Cousin je napisal o svobodi: »Zgodovina je od začetka do konca drama svobode, protest vsega človeštva proti vsakemu, ki jo je hotel okovati. Zgodovina je osvoboditev duha, nadvlada

*) Silonov roman iz sodobne Italije »Fontamara«, ki ga je pred leti v slov. prevodu izdal konzorcij »Svobode«, se še vedno dobi.

duha in tistega dne, ko ne bi bilo več svobode, bi obstal tudi razvoj zgodovine.«

Za Silona je svoboda najvidnejša manifestacija duha. V tem vidi tudi bistvo socializma. Je nasprotnik gibanja, ki je zgodovino mehanizirala. Vulgarni materializem je vrgel ustvarjajočega človeka iz življenjske celine. V procesu »pogojne« zgodovine ni prostora za človeško aktivnost. Objektivni činitelji so zadušili in spravili ob vsako vrednost subjekt — človeka. Proti tej materializaciji zgodovine se bori Silone, ker je zanj **človek smisel zgodovine in sodobnosti**. A smisel človeka lahko pride do izraza **le v svobodi**. Benedetto Croce je nekje zapisal: »socializem brez svobode ali socializem, izveden z izključenjem svobode ni pravi socializem.«

Kot redko kdo je Silone nastopil proti laži naše današnje civilizacije. Z velikim ogorčenjem pravi: »Država, ki ni v stanu, da zagotovi blagostanje vseh, tudi nima pravice, da izobražuje. Brez prosvete je bila beda še znosna. Obstojala je skozi stoletja in so jo ljudje prenašali. Toda odkar so vsi deležni prosvete, noče nihče več trpeti gladu. Slabotneži se ubijajo, a drugi ...

Živalski, neduhovni človek trpi do onemoglosti. Sem in tja se od gladu upre. Toda borec ni. Za Silona je borbenost duhovna stvar. **Duh, ne želodec protestira proti ponižanju lačnega človeka**. In naloga današnjega socializma je, da vzporedi duhovne proteste, da izobražuje pravega človeka. Želodec ne bo ustvaril socializma, tudi želodec mase ne.«

V današnjem času preobrazbe vseh vrednot je Silone nesporno, kakor je rekel Vincenzio Monti, velika sila na strani tistih, ki želé to preobrazbo izvesti pozitivno v duhu svobode, bratstva in enakosti.

Dr. Mirko Kus-Nikolajev.

Moda in lepoticenje

V ameriškem slov. listu beremo:

Lepota je v ženskem svetu vedno igrala veliko vlogo, le s tem pridržkom, da išče le v človeški družbi moški lepoto v ženski, med tem ko je v živalstvu narobe. Tu se samec šopiri pred samico in večinoma ima on več, da se baha. Poglejte pava, kako kroži okrog nje z razpetim repom, da ga občuduje, dokler ne bo vsa premagana od te veličajnosti. Jelen, srnjak, oba se postavljata s svojim rogovjem. Lev je ponosen na svojo grivo. Med nami pa vabi in — četudi ne vedno — zmaguje ženska s svojo lepoto in zato se ni čuditi, če pazi nanjo in jo goji. Kdaj se je v teku razvoja zgodilo, da je mož odstopil in prepustil oder lepote ženski, ni zaznamovano, ampak ta preobrat je moral priti, preden se je začela pisati zgodovina. In sedaj se je razvil tak kult ženske lepote, da je to skoraj nekakšna nova vera. Na vseh koncih in krajih so tekme, ki pri našajo izvoljenim lepoticam slavo, naslove, darila, včasih tudi vloge v Hollywoodu in druge prijetnosti. Njih slike gredo po vseh časnikih, dišave in kreme imenujejo po njih in tu in tam privabi to bogatega ali uglednega ženina. To splošno češčenje ženske lepote ni moglo ostati brez uspeha. Dalo je povod za velike industrije, ki se sklicujejo na to, da so potrebne zaradi ženskih zahtev, v resnici pa so sugerirale ženskemu svetu, da ne more izhajati brez njih in ženski svet verjame in kupuje. Kupuje in plačuje, kakor ne bi plačeval za kruh in mleko. Izdelovanje lepoticnih »potrebščin« je ena največjih industrij v Ameriki in salonov za gojitev lepote je skoraj toliko kolikor zobozdravnikov. Večinoma mislijo naše dame, da je vse to zelo moderno in da je še le naša generacija izumila vse pripomočke, ki naj dajejo gospem in gospodičnam kaj več kot jim je dala narava.

Motijo se. Kosmetika je stara, stara ideja in navada in le malo reči se najde v »bjuti šapu«, ki jih ne bi bile rabile že pred tisočletji. Vzemite na primer barvane nohte. Nohte na

rokah in nogah. Nova ideja, kaj? No, v muzejih kažejo mumije iz starega Egipta. V Londonu je v glasovitem britskem muzeju taka mumija ženske, ki je pred-kakšnimi šest do sedem tisoč leti morala biti lepa. Na njej lahko vidite nohte, oboje, na rokah in na nogah. Barvani so. Po vseh teh dolgih letih so ostali temno rdeči. prav kakor si jih nekatere punčke danes barvajo, misleče, da so prve na svetu s takim »finim« okusom. V metropoli kina so si nekatere »ljubimke Amerike« začele puliti obrvi, ker se jim je dozdevalo, da je v tisti stanjšani črti res kakšna lepota. Naenkrat je to postala vesoljna moda. Ta umetnica ni ničesar izumila. Kleopatra je delala prav to, ko je zapeljevala Marka Antonija. In barvala si jih je prav s takim črnilom, kakršnega rabijo sedaj. Tudi rdečilo je rabila za lice iz iste snovi, ki je še danes podlaga vsakemu rdečilu. Tudi nohte si je barvala. Ampak če bi jo hotele naše dame posnemati v vsem, bi si morale še trepalnice modro pobarvati. »Permanentno« kodranje las se prakticira pač le v mučilnicah naših dni. Toda mnogo žensk rabi še raje klešče, s kakršnimi si je kodrala svoje laske glasovita Aspasia, prijateljica atenskega vladarja Perikleja. Lukrecija Borgia, ki je baje poznala vse strupe in spravila neštete neljube ljudi v nebesa, se je posluževala enakega glavnika, krtače in ročnega ogledala, kakor sodobne lepoticice. Grška pesnica Sappho je imela mrežico za lase, prav tako tudi Dantejeva Beatrice. Mazilo, katero tukaj imenujejo cold cream, je iznašel Grk Galen, ki se je bavil s fiziko in kemijo, pred 1700 leti. Torej ni baš zelo novo. Celo »plastično kirurgijo« so že v tistih časih prakticirali, le da niso mogli dati plebejski ljudje popravljati svojih obrazov; pa, navsezadnje, tudi danes niso te operacije tako po ceni. Privoščijo si jih tudi sedaj le bolj aristokratje in uspešni »kruki«.

Saj še »nudizem« (biti vedno nag) ni tako nova iznajdba, kot so mislili v Nemčiji, kjer so začeli to sedaj povsod razširjeno religijo. V začetku štirinajstega stoletja je bila taka

skupina v Nemčiji, ampak baje se je vedla tako nespodobno, da jih je kolinski nadškof obsodil petdeset na smrt.

Edina tolažba v vsem tem je, da se mode menjajo. Zakaj? — No, kar zato. Vzroki so lahko vsakovrstni. Včasih se ljudje naveličajo. Včasih si hoče kakšen fabrikant pomagati, pa pride s kakšno novotarijo na trg. Kralj Henrik VIII. je imel velike težave s svojimi palci na nogah. Kadar so ga bolečine prijele, si ni znal pomagati drugače, kot da si je dal razklati čevlje nad prsti. Vsi moški na dvoru so začeli nositi zarezane čevlje in zarez se je pokrila z žametom. Taki čevlji so prišli v splošno modo. Ko je bil Edvard VII. še velški princ, so ga vsi »odlični« moški v Angliji posnemali. Nekoč je prišel pozno na neko večerno zabavo s plesom. Vsak moški, ki ga je videl, je za nekaj časa izginil v stranski sobi. Ko so se vračali, je Edvard debelo gledal in naposled nekoga vprašal, zakaj imajo vsi gospodje nocoj ovratnice po strani. Ta pa je osupnil in v zadregi odgovoril: »Mislili smo, da ste predpisali tako nošo.« »Jaz?« se je princ začudil. »Zakaj ste mislili to?« — »Ker je vaša kravata po strani.« — Edvard se je glasno nasmejal. »Hitel sem, ker sem bil pozen, pa nisem imel časa, da bi se ogledaval, preden sem stopil v dvorano.« In popravil si je ovratnico kar tam. Kako nastajajo mode?

Koliko se rabi kosmetičnih sredstev v Ameriki? Le za blizu dve milijardi dolarjev na leto. To je še skromno v primeri s potrebami Napoleonove soproge Jozefine. Ona je potrebovala za to 200,000 dolarjev na leto. To bi bil biznis, če bi mogla vsaka Američanka izdati toliko za svojo lepoto! Ampak v splošnem se fabrikanti ne morejo pritoževati. Kupčija s temi rečmi je najmanj tridesetkrat boljša kot je bila pred petdesetimi leti in dobiček ni slab, če pomislimo, da je v marsikateri škatljici, za katero plačate dolar, za pet do šest centov vrednosti.

KNJIŽEVNOST

Dva pekovska pomočnika — književnika. Kadar se jih vabi h kulturnemu delu, se pekovski pomočniki navadno izgovarjajo, da jim njihov poklic to onemogočuje; ponoči morajo delati, podnevi morajo počivati. Komaj da si tu in tam privoščijo kako urico oddiha in zabave. Nekaj je že res na tem, zato so med peki resni kulturni delavci zelo redki. Nahajamo jih pa vendar tudi med njimi; ne samo muzikante in pevce, tudi zborovodje in skladatelje, ne samo igralce, tudi režiserje. Pač pa so književniki med njim zelo redki, (to pa menda tudi med drugimi poklici), čeprav je že Gorki, kot pekovski pomočnik, napisal krasno novelo iz svojega pekovskega življenja. »Šestindvajset in ena«. Sedaj pa sta se pojavila tudi v naši sredini dva pekovska pomočnika z odličnim književniškim talentom. Opisujeta pač to, kar sama doživljata, slike iz proletarskega življenja, predvsem iz pekovskega. Sta to **Stevo Krnjaić** iz Beograda, ki je svoje črtice objavljal v beograjskih »Radniških Novinah« in napisal par krajših igrokazov za diletantski oder »Abraševića«, sedaj pa je te svoje stvari zbral v knjigo »Lističi života«; drugi pa je **Jakov Sekulić** iz Zagreba, ki je svoj roman »Mi pečemo kruh«, objavljal v reviji »Književnik«, sedaj pa izide, kakor tudi njegovo drugo delo »Moje detinstvo«, kot knjiga v zagrebški založbi »Binoza«. Priporočamo s drugom, zlasti s drugom pekum, da si te knjige po možnosti nabavijo in s tem dajo našim talentiranim sotrpom poguma za nadaljnje delo. Knjiga »Lističi života« se naroča pri Stevu Krnjaiću, Beograd, Nemanjina ulica broj 28, knjigi »Mi pečemo kruh« in »Moje detinstvo« pa pri Jakovu Sekuliću, Zagreb, Ivkančeva ulica broj 3-III., soba broj 321.

Upton Sinclair, znani ameriški socialistični pisatelj je razposlal poziv vsem ameriškim ljubiteljem dobrega filma, naj bi s skupnimi napori zbrali en milijon dolar-

HERMAFRODIT

(Od JDS preko JNS do...)

Manjka mi gotov organ,
nisem moški — to je res,
puntariji nisem udan,
sovrážim socijalizem ves.

Ubogam rad, kar se ukaže,
spoštujem uniforme kras,
če se me s pendrekom namaže,
me le boli, da sem to jaz.

Ne dičijo me oble grudi,
jaz nisem ženska — sam trdim,
četudi kdaj me kdo poljubi,
pa vendar nikdar ne rodim.

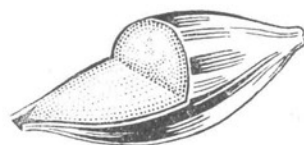
Prav vsi so me že kdaj imeli,
prodajal sem se že prav vsem,
v zaslugo pa mi niso šteli
in vsepovsod potegnjen sem.

Kako? Zakaj? V zrcalu gledam
telo si svoje dostikrat:
nisem moški — nisem ženska,
Kramerjev sem demokrat.

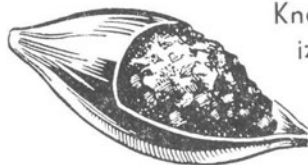
(Po Kurtu Tucholskem — T. M.)

jev, ki so potrebni za snemanje filma po njegovem romanu: »Kraljestvo Henrija Forda« (znanega lastnika največje svetovne tovarne avtomobilov v Detroitu). V slučaju, da se potrebna svota zbere in da film vrže dobiček, se bo isti predkazal fondu za nadaljnjo produkcijo filmov z napredno tendenco.

5000 dolarjev za dve besedi. Neko filmsko podjetje v Ameriki je razpisalo natečaj za najprikladnejši naslov nekemu svojemu novemu filmu. Priglasilo se je 132.000 tekmovalcev. Prvo nagrado 5000 dolarjev je prejel neki delavec z imenom R. Harris, ki

Ned žganim ječmenom in sladno kavo je bistven razložek. Jedro navadno žganega ječmena (zgornja slika) ni izpremenjeno v slad, ampak je samo malo ožgana moka. Jedro Kneippove sladne kave je izpremenjeno v karameliziran sladni sladkor, ki hrani in krepi živce. Zato zahtevajte vselej Kneippovo!

Kneippova

samo
v takih-le zavitkih!

je predlagal naslov »Človeška srca«. To je menda najvišji honorar, ki se je kdaj izplačal in se niti sloviti Bernard Shaw ne more z njim pohvaliti, čeprav mu ameriški založniki plačajo za vsako napisano besedo po en dolar.

Karla Kautskega, tega velikega socialističnega teoretika, ki je še v visoki starosti nad 80 let izdal epohalno delo o materialističnem pojmovanju zgodovine, je klub švedskih parlamentarcev predložil za toletno Nobelovo mirovno nagrado. Temu predlogu se je pridružilo tudi več predlagateljev iz drugih držav, med njimi tudi skupina intelektualcev iz Beograda. Karl Kautsky, ki je dolgo živel na Dunaju, biva sedaj na Holandskem.

Slučaj »Dom in Sveta« tudi v Parizu. V Parizu je prenehal izhajati katoliški tednik »Sept« (Sedem), ker je pisal preveč demokratsko in so mu zato lastniki odtegnili sredstva.

»Emil Zola kot človek in književnik«, je naslov velikemu kritičnemu delu, ki ga je napisal v Parizu nemški književnik Heinrich Mann ob 40 letnici borbe za Dreyfusovo čast.

Dobro jutro! Dober dan!
Za nego zob je Cimean!

Sveto pismo je sumljivo. Gospod Duplesis, provincialni guverner kanadske države Montreal, ki je uvedel nekaj polfašistični režim, je napovedal ogorčen boj takozvani komunistični literaturi. Med drugim je prepovedal tudi razširjanje Svetega pisma, predvsem Novega Testamenta, ker se ga baje lahko uporablja za komunistično propagando.

Znani slikar Pablo Picasso je izdelal veliko zidno sliko, ki predstavlja znano brutalno bombardiranje Guernike. Razen tega je dovršil knjigo, ki obsega osemnajst gravur z naslovom »Sanje in življenje generala Franca«. Picasso smatra Franca in njegove fašiste za največje sovražnike in uničevalce vsega, kar je bilo fino in dragoceno v španski tradiciji.

V oceno nam je poslala založba lista »Žena in dom« poleg že zadnjič ocenjene knjige Angele Vodetove še sledeče delo: Angela Podgornikova, *Za prdne roke*; založba »Evalit« nam je pa poslala zbirko lepih novel Stefana Zweiga, *Skrivnost, ki žge*, povest Antona Ingóiča, *Mlada leta in Ljube Prennerjeve*, *Življenje za hrbtom*.

IZ UREDNIŠTVA

E. K., M. Sobota. — Doživeta je vaša pesem, toda prehuda — pa ne za nas.

M. J., Kranj. — Vaše pesmi so toliko hrvatske, da jih ne moremo prevesti v slovenščino, ne da bi kvarili ritma in rime.

M. Franc. — Preslabi verzi in slovenščina je v Vaši »Delavčevi roki«. Pač pa smo dali v tisk »Nove pojave«.

P. Š. — Tvoja »Sreča« je preveč solzodolinska v duhu prejšnjega stoletja, pa brez pravega pesniškega doživljanja. Kuj se in oblikuj!

Mimica. — Preveč žalosti je v Vašem zatonu sonca in pevki Mari. Razumite, da ne izdajamo »Vz. Svobode« zato, da se bodo ljudje samim sebi še bolj smilili, temveč da gredo naprej — kljub vsemu, če treba s stisnjenimi zobmi. Nesreča v ljubezni in »zapeljevanje« bosta šli z nami še v nove družabne oblike. Melanholija ni ravno socialistična krepost.

Beha. — Čemu spet ta nesrečna žalost: »Ah, to je dandanašnji rod, ki sonca ne vidi nikdar, tema ga obdaja povsod...« itd. Saj ni res. — Potem motivi s samomori — to je že preoguljena stvar. In »jeremijada«! Če znate češko, berite zadnji Čapkov rudarski roman »Prva partija«. Tam boste videli, kaj so rudarji in rudarske zgodbe! Pa ne bodite užaljeni! Učite se in črnogledosti se rešite! Težko živite, pa bodite prepričani, da še marsikdo z Vami. Zato Vam je treba tem več energije in volje!

D. E. — Vsaka delavčeva pesem še ni delavska. Pa predvsem pesem mora biti. Tudi pri glasbi je treba poznati note in imeti posluš.

Več pesnikom. — Vsak človek, ki ni duhovno top, je več ali manj tihi pesnik zase. Malokomu je pa dan dar, da zna pesniško oblikovati svoja čuvstva. Koliko pesmic po časopisih in v knjigah je že izšlo! Toda koliko je bilo res vrednih, da so izšle, vrednih ne za tiste, ki so jih v potu svojega obraza kovali, temveč vrednih za ljudi, ki so jih brali ali berejo, za naš narod, za človeštvo?! Naša revija ni zato tu, da bi objavljala vsak začetniški poskus. Naša kultura se ne začneja iznova, temveč se mora nadaljevati s tiste stopnje, ki jo je že kultura dosegla, vstevši takozvano »meščansko« kulturo. Mojito se vsi, ki mislijo, da se dajo robati izdelki opravičiti, češ, da so delavski. To niti v rokodelstvu ne velja.

Vsem. — Rokopisov ne vračamo.

Uredništvo.

Za tiskovni sklad so nabrali sodrug na občnem zboru »Vzajemnosti« v Črni din 86 in na Teznem din 53. Prav lepa hvala!

NAGRADE CANKARJEVE DRUŽBE

Cankarjeva družba je lani razpisala več nagrad za zaupnike, ki bodo zbrali največ članov. Ta mesec bodo nagrade razdeljene po določilih, kakor so bila objavljena.

Prvo nagrado — zbrane spise Ivana Cankarja, 20 knjig, ki stanejo 1700 din je dobil s. **Zupanc**, rudar iz Zabukovce.

Drugo nagrado — zbirka različnih del — je dobil s. **Kosmos** iz Hrastnika.

Nadaljnje nagrade dobé ss. **Noč** iz Javornika (zbral 100 članov), **Bajd** iz Kranja (98 članov), **Korimšek** iz Trbovelj (91 članov), **Gabriel** iz Ptuja (90 članov), **Ule** iz Zagorja (74 članov), **Jurca** iz Ljubljane (70 članov), **Hribernik** iz Črne (65 članov), **Božič** iz Celja (63 članov), **Pečar** iz Črnuč (60 članov), **Vuk Viktor** iz Litije (60 članov) in **Jugovar Benó** iz Rog. Slatine.

Rezka Krištofova je v Mariboru zbrala s pomočjo sodrugov 297 članov in **Mici Selanova** v Ljubljani 160 članov.

Letos ob 10-letnici Cankarjeve družbe se bodo tem vzornim zaupnikom brez dvoma pridružili še novi.

Vesele Velikonočne praznike

19.-

Otroški gumijasti čevljički na zapponko praktični za solisko deca, ki imajo datec do sole. Vel. 27—30 Din 25.—, 31—34 Din 29.— ženske Din 35.—

29.-

Ugodni platnjeni polčevlji na zapponko z gumijastim podplatom in nizko peto. Delane v drap in sivi barvi

99.-

Močni moški polčevlji, s popolnoma novim okrasom, iz rujavega usnja z usnjatim podplatom. Stanejo samo Din 99.—

39.-

Najbolj zahtevani otroški čevljički iz finega laka z zapponko in močnim usnjenim podplatom. Od št. 21—26 Din 49.—, od št. 27—30 Din 59.—, od št. 31—40 Din 69.—

59.-

Lahki damski čevlji izdelani iz močnega platna z okrasom iz difina. Jako so lahki, udobni in pripravljeni za lepo vreme

99.-

Novi model. Za elegantnega gospoda k pomladanski obleki, okusni čevlji v drap-rujav kombinaciji.

45.-

Najboljša zračna otroška obutev za pomlad. So sandali iz močnega usnja z usnjenim podplatom. — št. 27—30 Din 49.—, št. 31—34 Din 59.—, št. 35—38 Din 79.— Moški Din 99.—

69.-

Novi pomladni model. — Lahki udobni ženski čevljički izdelani v rjavi barvi so za Vaš novi kostim najbolj primerni.

79.-

Elegantni, lahki in zračni damski sandali. Izdelani iz močnega belega usnja, kombiniranega s plavim usnjem preko nartí.

49.-

Nemirni deci za solo in igro so najprimernejši ti polčevlji iz močnega usnja z neraztrgljivimi gumijastimi podplati. Od št. 31—34 Din 49.—, od št. 35—38 Din 59.—

89.-

UDOBNOST NAD VSE! Izrezani v nartu in bogato okrašeni čevlji. Vežejo se z okrasnimi pentljami. Jako so lahki, zato jih kupite za sprehod.

Bata